

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Tvorba vzdělávacího projektu v mateřské škole

Úzkokolejnou železnici za poznáním
tradičních řemesel a profesí

Vypracovala: Vlasta Houserová

Vedoucí práce: Mgr. Monika Janoušková

České Budějovice 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat Mgr. Monice Janouškové za její trpělivost, nápady a motivační rady při tvorbě této bakalářské práce. Velké díky patří také mé rodině, a to především mému muži s dětmi, kteří mi ochotně pomáhali a byli mi oporou po celou dobu.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je představit předškolním dětem prostřednictvím projektové výuky řemesla, která jsou pro město Kamenici nad Lipou tradiční. Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část nese název: „Úzkokolejnou železnicí za poznáním tradičních řemesel a profesí“ a zabývá se problematikou projektového učení, poodhalí pojem učení prožitkem a charakterizuje vývoj řemesel v regionu od historie po současnost. Praktická část s názvem: „Putování s mašinkou Emilkou“ obsahuje celoroční projekt, ve kterém je zakomponováno deset řemesel, každé v jedné kapitole. Pro všechna řemesla jsou nabízeny aktivity zaměřené na všestranný rozvoj dětí ve věku od pěti do šesti let. Tyto činnosti jsou v jednotlivých kapitolách hodnoceny závěrečnou evaluací. Využití tématu v praxi je doloženo fotodokumentací.

KLÍČOVÁ SLOVA: projektová výuka, řemeslo, tradice, prožitek

ABSTRACT

The aim of the thesis is to introduce preschool children through project-based learning crafts, which are traditional for the town of Kamenice nad Lipou. The work consists of theoretical and practical parts. The theoretical part is called "By narrow-gauge railway to explore traditional crafts and professions" and is dedicated to project-based learning, it will reveal a concept of learning through experience, and characterized by the development of crafts in the region, from past to present. The practical section titled "Walking with the contraption Emilka" contains a year-long project, which is incorporated ten crafts, each in one chapter. For all crafts are offered activities aimed at all-round development of children aged from five to six years. These activities are in various chapters of final evaluations. Using the topic in practice is documented by photographs.

KEY WORDS: project based learning, craftsmanship, tradition, experience

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST - „Úzkokolejnou železnici za poznáním tradičních řemesel a profesí“	8
1. VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE – PROJEKT V MŠ	8
1.1. Projektová výuka ve světě	8
1.2. Projektová výuka v Čechách	9
1.3. Vzdělávání v mateřské škole.....	9
1.3.1. <i>Nová koncepce kurikulárních dokumentů po roce 1989</i>	9
1.4. Projekt v mateřské škole	10
1.4.1. <i>Projektová výuka a její terminologie</i>	10
1.4.2. <i>Znaky projektu</i>	10
1.4.3. <i>Zásady pro vytváření projektu</i>	12
1.4.4. <i>Dílčí cíle, výstupy, podmínky a metody projektového učení</i>	12
1.4.5. <i>Realizace projektu</i>	13
1.4.6. <i>Prezentace výsledného produktu</i>	14
1.4.7. <i>Evaluace</i>	14
2. PROŽITKOVÉ UČENÍ	15
2.1. Psychologická účinnost prožitkového učení.....	15
2.1.1. <i>Učení v širším slova smyslu</i>	15
2.1.2. <i>Učení v užším slova smyslu</i>	15
2.2. Charakteristické znaky prožitkového učení.....	16
2.3. Prožitkové metody.....	16
2.4. Úskalí prožitkového učení a osobní přístup pedagoga.....	17
3. HISTORIE KAMENICE NAD LIPOU A SEZNÁMENÍ S ÚZKOKOLEJNOU ŽELEZNICÍ	18
3.1. Všeobecné údaje	18
3.2. Pohled do historie.....	18
3.3. Památkové objekty	18

4. VÝVOJ ŘEMESLNÉ VÝROBY V KAMENICI NAD LIPOU	20
4.1. Cechovní organizace	20
4.2. Počátky manufakturní a tovární výroby	21
4.3. Živnostenské spolky a výstavba železnice	22
4.4. Pokračující řemeslná i průmyslová výroba ve 20. století	23
4.5. Úspěšní nástupci původní rukodělné výroby	25
PRAKTICKÁ ČÁST - „ Putování s mašinkou Emilkou“	26
5. CÍLE A ZÁMĚRY	26
6. REALIZACE	27
6.1. Seznámení s mašinkou Emilkou.....	27
6.1.1. <i>Tematický celek – STROJVŮDCE</i>	29
6.1.2. <i>Tematický celek – ŘEZBÁŘ</i>	33
6.1.3. <i>Tematický celek – MLYNÁŘ</i>	39
6.1.4. <i>Tematický celek – PEKAŘ</i>	45
6.1.5. <i>Tematický celek – PERNÍKÁŘ</i>	49
6.1.6. <i>Tematický celek – SKLÁŘ</i>	53
6.1.7. <i>Tematický celek – LESNÍK</i>	57
6.1.8. <i>Tematický celek – ZEDNÍK</i>	62
6.1.9. <i>Tematický celek – KRAJKÁŘ</i>	66
6.1.10. <i>Tematický celek – SLÁDEK</i>	71
ZÁVĚR	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	77
SEZNAM PŘÍLOH	80
PŘÍLOHY	

ÚVOD

Předškolní věk je významným vývojovým obdobím pro každého člověka. Již v tomto věku si dítě osvojuje morální postoje, sociální dovednosti a získává základní poznatky o životě kolem sebe. Dětem v tomto věku je vlastní přirozená zvědavost a hledání odpovědí na nejrůznější otázky. Je to tedy příhodná doba pro vzdělávání. Učení se novému však musí probíhat nenásilnou formou. Musí v dítěti stimulovat zvědavost, touhu po poznání a nabízené činnosti ho také musí bavit. Mé volbě pro téma zvolené bakalářské práce předcházela jednoduše cesta vlakem z Jindřichova Hradce do Kamenice nad Lipou, vedoucí po zdejší úzkorozchodné trati. Při této cestě vznikl můj nápad, propojit svou bývalou profesi malíř skla a keramiky se současnou praxí pedagogickou. Řešení zdánlivě neslučitelné myšlenky jsem našla v projektové metodě. Cílem mé práce je představit předškolním dětem formou projektové výuky tradiční řemesla vyskytující se v okolí Kamenice nad Lipou, napříč historií až do dnešních dnů. Mým zájmem je rozvíjet citový vztah k místu, kde žijeme, poodhalit rukodělné techniky s úmyslem podpořit v dětech uznání a úctu k poctivé lidské práci.

Bakalářská práce s názvem *„Úzkokolejnou železnicí za poznáním tradičních řemesel a profesí“* je strukturovaná do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola je zaměřená na teoretické poznatky projektového učení a jeho vliv na rozvíjení osobnosti dítěte. Druhá kapitola objasňuje v projektech podstatný pojem – prožitkové učení. Třetí kapitola seznamuje s městem Kamenic nad Lipou a místní železniční tratí. Ve čtvrté kapitole se věnuji historii a současnému pojetí tradičních řemesel, jež jsou typická pro místní region. V praktické části je vypracován a zrealizován celoroční projekt *„Putování s mašinkou Emilkou“*, který je tematicky propojený s teoretickou částí. I zde se věnuji řemeslné výrobě, která je pojata hravou formou v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Jednotlivé aktivity jsou zaměřené na všestranný rozvoj předškolních dětí. K motivaci a stimulaci dětí jsou zde obsaženy také pohádky o mašince Emilce. Lokomotiva Emilka je dětská hračka, která provází děti po celou dobu projektu. Součástí bakalářské práce je též fotodokumentace z realizace projektového učení a výtvarné práce dětí.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE – PROJEKT V MŠ

„Uplatnění projektů ve výuce je jednou z možností, jak rozvíjet osobnost žáka ve všech jeho rovinách.“ (Kratochvílová, 2006, s. 18)

1.1. Projektová výuka ve světě

Projektová metoda odpovídá nárokům dnešní doby, přestože její kořeny sahají do dávné minulosti. Principy projektové výuky můžeme objevit již v pedagogických odkazech myslitelů 18. a 19. století, například u J. J. Rousseaua, J. H. Pestalozziho a F. W. A. Fröbela, nebo počátkem 20. století u J. Deweye. Ve spojitosti s projektovou metodou je také důležité zmínit jméno W. H. Kilpatricka, jenž je považován za jednoho z jejích zakladatelů (Kratochvílová, 2009). V pedagogických metodách od autorů Rousseaua a Pestalozziho lze zachytit východiska používaná i v současné projektové výuce:

- důraz na individualitu
- vynalézavost
- podpora přemýšlení
- řešení nových situací

Charakteristickými znaky pedagogiky Fröbela jsou: „*Osobnost dítěte, jeho vnitřní potenciality, činnost, samostatnost, aktivita, zájem dětí.*“ (Kratochvílová, 2009, s. 24)

1.2. Projektová výuka v Čechách

Koncem 19. století, bylo školní vyučování u nás zcela pod vlivem herbartovské filozofie (Kratochvílová, 2006). Potřeby žáků byly přehlíženy, zato kázeň byla učitelem důsledně vyžadována. Pedantské zacházení učitelů s dětmi bylo naprosto běžnou záležitostí. Postupem času k nám začal pronikat pragmatismus a reformátorská pedagogika z USA, která preferovala volnější a svobodnější způsob výuky. Reformátoři našeho školství apelovali na osvícenské odkazy J. A. Komenského, ale přesto se poměry ve školském systému příliš neměnily.

Až téměř za deset let se začalo dařit prosazovat myšlenky reformní pedagogiky do škol. Nelze nezmínit osobnost V. Příhody, který se nebál učinit konkrétní kroky ke změně českého školství. V jeho škole byly zaváděny metody projektové a problémové, které napomáhaly k motivaci a probuzení zájmu dítěte o učení. Díky úspěšnému způsobu vyučování V. Příhody povolilo ministerstvo školství v roce 1929 zakládání tzv. pokusných škol, které se lišily od běžných škol, jak po stránce pedagogické, tak i organizační. Tyto pokusné školy dobře fungovaly až do okupace našeho státu Německem. Pozastavení reformního pedagogického hnutí u nás bohužel pokračovalo i po skončení 2. světové války. Vládní moc po válce získala komunistická strana, která neuznávala prvorepublikové reformní snahy, a tak pojem projektové výuky v naší zemi vymizel na dlouhých čtyřicet let (Kratochvílová, 2006).

1.3. Vzdělávání v mateřské škole

1.3.1. Nová koncepce kurikulárních dokumentů po roce 1989

Rok 1989 se díky politickým změnám zapsal nesmazatelně do českých dějin. Společenské proměny sebou přinesly nové možnosti a inovaci, ať už po stránce ekonomické, hospodářské, nebo kulturní. Ne jinak tomu bylo i v oblasti vzdělávání. České školství bylo po roce 1989 otevřené pro nové metody výchovy a vzdělávání, mezi které patřily nové způsoby organizace výuky, zavádění alternativních programů a také projektového vyučování. Výsledkem více než desetileté transformace školství byl vznik důležitého, strategického dokumentu – Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha (2001). V Bílé knize byly zformulovány potřebné základní cíle pro školní vzdělávací systém, který se nespokojil s pouhou potřebou poznávání a učení, ale také s osvojováním sociálních hodnot a dovedností ve vztahu k ostatním lidem.

Dalším očekávaným, a pro pedagogickou praxi nepostradatelným kurikulárním dokumentem, byl vznik rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV), který vymezoval hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělání předškolních dětí. Vznik RVP PV nastolil novou koncepci výchovy a vzdělávání, v němž je kladen akcent na dítě a jeho rozvoj, nikoliv na učivo, jak tomu bývalo dříve (Kratochvílová, 2006). Toto nové pojetí předškolního vzdělávání doplňuje rodinnou

výchovu a pomáhá dítěti zajistit vhodné prostředí s dostatkem zajímavých, ale i přiměřených podnětů odpovídajících věku dítěte. V RVP PV je přímo udáváno: „*Předškolní vzdělávání by mělo nabízet vhodné vzdělávací prostředí, pro dítě vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté, v němž se dítě může cítit jistě, bezpečně, radostně a spokojeně, a které mu zajišťuje možnost projevit se, bavit a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem*“ (Smolíková, 2004, s. 8)

1.4. Projekt v mateřské škole

1.4.1. Projektová výuka a její terminologie

V současné době se s pojmem „projektová výuka“ setkáváme poměrně často, ať už ve školním, či předškolním vzdělávání. Bohužel ne všechno co je prezentováno jako projekt, projektem skutečně bývá. Před použitím projektové výuky, jako metody vzdělávání bychom měli věnovat pozornost jejím charakteristickým znakům, které je třeba dodržovat, aby projekt nepůsobil pouze jako trik, či módní záležitost určité doby. S vymezením pojmu projektové výuky nám může pomoci odborná pedagogická literatura. „*Komplexní praktickou úlohu (problém, téma) spojenou se životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou a praktickou činností, jež vede k vytvoření adekvátního produktu.*“ (Maňák a Švec, 2003, s. 168)

O tutéž teorii, v níž lze rozpoznat hlavní aspekt – spoluodpovědnost a účast na projektu samotným žákem, se opírá i Kratochvílová, která svou definici vyjádřila následovně: „*Projekt je komplexní úkol (problém) spjatý s životní realitou, s nímž se žák identifikuje a přebírá za něj odpovědnost, aby svou teoretickou i praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího pokroku (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vycházejí z nově získané zkušenosti.*“ (Kratochvílová, 2009, s. 36)

1.4.2. Znaky projektu

V projektu se rozmanité činnosti dětí a učitele soustřeďují kolem určitého tématu – jádra, které může vzniknout na základě kladení otázek (např. Znáš své město? Víš, jaká řemesla jsou v našem regionu tradiční?). Na tyto otázky, či myšlenky

pak prostřednictvím projektu následuje hledání různorodých odpovědí. Téma projektu propojuje veškeré aktivity, které by měly být inspirované zájmem a vzdělávacími potřebami dětí. Konkrétní námět by se tedy měl vztahovat k událostem, jež se běžně objevují v životě dětí, nebo je dané téma může zaujmout svou atraktivitou a chtějí neznámou oblast více poznat. Hlavní rysy při práci na projektech je dobrovolnost, samostatnost a tvořivost (Doležalová, 2010).

V souvislosti s touto vzdělávací oblastí se objevují také úvahy nad rozdílem integrované tematické výuky a projektové výuky. Rozdíl je v požadavcích, jež jsou na ně kladeny. Hlavní znaky projektů:

- Na vymýšlení a plánování činností se aktivně podílí především děti a učitelka, nebo i jiné osoby, které s tématem úzce souvisí (např. při projektu – tradiční řemesla v našem městě představíme dětem profesi pekaře přímo v místní pekárně).
- Při realizaci projektu je důležité propojení s vnějším světem, jak už jsem zmínila výše a to (např. pozorováním pekaře při práci) a následným vyzkoušením si pozorovaného (např. upečením si vlastního pečiva v prostorech MŠ).
- Završením projektu by měl být produkt, výsledek, či shrnutí poznatků, které si děti z projektu odnáší. Produktem pak může být výstava vlastních výrobků k danému tématu, nebo společná akce s rodiči, na níž děti prokážou své získané vědomosti a zkušenosti.

(Svobodová, 2007)

Tematický celek také zpracovává určité téma, které je pro děti zajímavé a blízké. Při plánování však nese odpovědnost pouze učitel a vztah mezi činnostmi je volnější, nemusí být tolik provázané. „*Tematické celky určuje volba tématu: učitelka si stanoví vzdělávací cíle, integruje nabídku různých činností, které se k tématu vztahují a řadí je ve zvoleném časovém rozsahu.*“ (Průcha a Kořátková, 2013, s. 86)

Tematické celky i projektová výuka mají mnoho společného, jejich hlavním cílem je umožňovat dětem poznávat a objasňovat různé jevy života, osvojit si dovednosti a získávat nové zkušenosti, které mohou dále využívat ve svém životě (Průcha a Kořátková, 2013).

1.4.3. Zásady pro vytváření projektu

„Na tom, jak dobře naplánujeme a připravíme činnosti a hry dětí, závisí do značné míry úspěšnost jejich dalšího vývoje a úspěšnost pedagogické práce.“
(Gardošová a Dujková et al., 2003, s. 61)

Prvním krokem ještě před samotným plánováním je provedení diagnostiky dětí ve třídě, kde chce učitelka projekt realizovat. Při výběru témat a činností by měl být vždy zohledňován věk a úroveň jednotlivých dětí. Na učitelce je, aby zvážila, zda je námět přiměřený. To znamená, aby obsah učiva v projektu děti motivoval a zároveň v něm mohly zažít pocit úspěchu a uspokojení (Doležalová, 2010; Bečvářová, 2003).

Na začátku bychom si měli společně s dětmi ujasnit hlavní myšlenku – jádro, od kterého se budou odvíjet všechny další aktivity. To zjistíme pomocí několika otázek:

1. Co už děti vědí?
2. Co by chtěly vědět, znát, prozkoumat?
3. Jak se to všechno můžeme dovědět?

Vhodné také je, když si učitelka připraví pohádkový příběh, který bude vhodnou motivací k vyprávění, kreslení, dramatickým činnostem, nebo k návštěvě nějakého objektu, místa apod. Hlavní postava z příběhu nás pak může např. v podobě loutky, či hračky, provázet celým projektem. Pedagog v přípravné fázi počítá i s průběžným vyhodnocováním, reflexí dětí a evaluací projektu.

Učitelka se také s dětmi, popřípadě i s dalšími osobami, domluví na určitých pravidlech spolupráce. Konkrétně, kdo je za co odpovědný. Společně si také ujasní, kam je třeba si vyjít za poznáním a zážitky. Důležitou součástí projektu je zajištění pomůcek a potřebného materiálu, s čímž nám mohou vypomoci také rodiče dětí.

1.4.4. Dílčí cíle, výstupy, podmínky a metody projektového učení

Plánování by se neobešlo bez dílčích cílů, které jsou stanoveny v pěti oblastech RVP PV. Dílčí cíle a očekávané výstupy spolu úzce souvisí a bez jejich použití nelze docílit požadované kvality. Projekt vytvořený bez pomoci dílčích cílů je nahodilý a zcela neprofesionální (Svobodová et al., 2010).

Také Svobodová (2007) se přiklání k názoru o důležitosti dílčích cílů, když ve své knize uvádí: „*Oblast záměrů je pro nás důležitá pro průběh a plánování činností, oblast výstupů nám může pomoci především při evaluaci a sledování pokroků jednotlivých dětí.*“ (Svobodová, 2007, s. 13)

Vytýčení cílů může být vyjádřeno již v hlavní myšlence motivu projektu, ale zde se jim můžeme věnovat konkrétněji. Jestliže máme téma les, bude naším hlavním cílem podpořit ochranný vztah k přírodě, ale můžeme mít i více dalších cílů, podle činností obsažených v projektu, např. rozvoj hrubé a jemné motoriky, rozvoj grafomotoriky apod. Z dílčích cílů pak vycházejí očekávané výstupy, např. dítě zvládne vystřihnout obrys požadovaného tvaru.

Po stanovení cílů, je potřeba zamyslet se, jakými způsoby a metodami je budeme postupně naplňovat. Kde dané činnosti budeme uskutečňovat, zda je s tématem možné pracovat i mimo školu v návaznosti na praktický život. Pedagog by měl zpracovat časové rozvržení projektu. Délka trvání je pouze orientační, protože nevíme, jaký bude zájem ze strany dětí. Plán by měl být smysluplný a celistvý. „*Správný plán poskytuje dětem možnost i k prozkoumání vlastních pocitů a prožitků, i pro děláni chyb a dopouštění se omylů, dává jim příležitost i k řešení konfliktů, umožňuje volbu, čeho se chtějí účastnit.*“ (Gardošová a Dujková et al., 2003, s. 62)

1.4.5. Realizace projektu

Uvedení plánu do reality prověří, nakolik bylo naše plánování úspěšné. Někdy se mohou objevit i určité problémy, když se realizace vyvíjí jiným, než původně zamýšleným směrem. Záleží pak na uvážení pedagoga, jak plán upraví, aby vyhovoval zájmům dětí a zároveň byl jeho obsah smysluplný a srozumitelný. Bečvářová (2003) uvádí, že významnou roli při realizaci projektové výuky hraje úvodní a průběžná motivace, ale také stimulační prostředí. Obohacené prostředí s množstvím vlastního tvořivého vyjádření většinou povzbudí zájem a zvědavost dětí. Stejný názor zastává i Gardošová (2003), když připomíná vhodnost propojení tématu projektu s mimotřídní aktivitou (pohybem venku, návštěvou – exkurzí daného zařízení např. pekárny, různé výlety do přírody apod.). Nutno podotknout, že tyto mimotřídní aktivity by si měly být námětově blízké, nebo spolu přímo souviset.

Projektová výuka má širokou nabídku činností, jež jsou vhodné pro rozvoj sociálních, komunikačních, kooperačních a jiných dovedností v souladu s RVP PV. Různorodé aktivity umožňují dítěti aktivní účast hry s prožitkem, která ho obohacuje o novou vlastní zkušenost. Zároveň bychom měli mít na paměti specifika předškolního vzdělávání, které popisuje Kořátková (2005) a dbát na vyvážený poměr organizované a volné hry. Jak už jsem zmiňovala, děti se aktivně účastní plánování, mají možnost zvolit si téma, o které mají zájem, nebo se účastní jen některých činností, vždy ale mají možnost volby.

1.4.6. Prezentace výsledného produktu

O tomto závěrečném výstupu se zmiňuje ve své knize Doležalová (2010), která říká, že je významným momentem, který umocňuje výchovné působení. V této fázi mohou děti přednést svůj produkt – dílo, ke kterému dospěly. Závěrečná akce může mít mnoho podob, např. výstavka výrobků, koncert, školní besídka, na níž představí nově získané dovednosti z projektu.

1.4.7. Evaluace

Na konci jednotlivých témat je vhodné zařazovat zpětnou vazbu dětí pomocí reflektivních technik. Děti se prostřednictvím sdílení svých pocitů a zážitků učí formulovat vlastní názor a pedagog tím získává tolik potřebné informace. Hlavním cílem reflexe je zjistit, jak děti nabízené činnosti vnímaly, jak je dané aktivity zaujaly, bavily a zda si některé z dětí neodnáší nepříjemný zážitek (Kirchnerová a Rubešová, 2013). Na základě tohoto zjištění pak pedagog své téma dále rozvíjí, upravuje, nebo ho může i ukončit.

V průběhu projektu by pedagog měl také používat průběžnou pedagogickou evaluaci, v níž analyzuje přínos tématu vzhledem k jednotlivým dětem. Učitelka hodnotí, jak byly uspokojeny vzdělávací potřeby dětí, jak se v nich dětem dařilo a zda nebyly některé aktivity vzhledem k věku příliš náročné, nebo málo srozumitelné. Na úplný závěr přichází čas a prostor pro komplexní hodnocení celého projektu od plánování, průběhu, až po srovnávání s naplněním vytýčených cílů a záměrů.

2. PROŽITKOVÉ UČENÍ

V současné době se pojem prožitkové učení, stalo běžným termínem používaným především předškolními pedagogy. Toto pojmosloví představil v roce 2000 kolektiv autorů, vedený Miluší Havlínovou v knize: Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole, kde je prožitkové učení definováno následovně: „*Termín prožitkové učení užíváme jako zkrácenou formu pro pedagogický (didaktický) styl učitelky, v němž uplatňuje způsob, kterým se dítě předškolního věku učí a naučí samo spontánně – prožitek a zkušenost.*“ (Havlínová et al., 2000, s. 160)

Havlínová (2000) dále vysvětluje, že pokud má pedagog zájem dítě něčemu cíleně naučit, neměl by to dělat formou přednášky, ale činnostmi, které směřují k prožitku a novým zkušenostem. S tímto názorem se plně ztotožňuje i Švejnová (2010), která přímo uvádí, že frontální činnosti, nekonečný komunitní kruh, dlouhý i když dobře myšlený výklad a diskuse žádoucí prožitek dítěti předškolního věku nenavodí.

2.1. Psychologická účinnost prožitkového učení

2.1.1. Učení v širším slova smyslu

V předškolním období se dítě učí převážně na základě biopsychosociálních struktur, kdy sbírá a zpracovává zkušenosti kolem sebe. Jeho zkušenost se opírá o poznání, které získává určitou aktivní činností, kterou zároveň emočně prožívá. Tento způsob je dítěti vlastní, neboť je v souladu s prací nervové soustavy (mozku), která teprve vyzrává (Havlínová et al., 2000).

2.1.2. Učení v užším slova smyslu

Je učení, které probíhá formou systematického vyučování, jež staví na vývojově pozdějších předpokladech dítěte. Učení je zde řízeno učitelem a jde o cílevědomý proces, jehož záměrem je osvojení učiva. Od dítěte je zde vyžadována cílená záměrná pozornost. Tato forma učení bývá praktikována na základní škole, ale i zde by měl být respektován pozvolný přechod od spontánního k organizovanému učení. Z výše uvedeného vyplývá, že mentalitě předškolního věku více vyhovuje forma učení v širším slova smyslu, která je pro dítě nenásilná, funkční a díky své přirozenosti zdravá.

O vhodnosti této metody jsou přesvědčeni i autoři programu Začít spolu, kde je prožitkové učení jeho nedílnou součástí. Gardošová (2003) se ve své publikaci vyjádřila, že tento typ učení dává dětem možnost objevovat, projevovat se spontánně, rozvíjet své komunikační dovednosti (verbální i neverbální) s možností zapojit do konkrétních činností všechny své smysly.

2.2. Charakteristické znaky prožitkového učení:

- spontaneita – dítě k němu vede vlastní vnitřní puzení (pohnutka)
- objevnost – pronikání do reality, zájem, radost z poznávání
- komunikativnost – v oblasti verbální i neverbální, schopnost navazovat vztahy a komunikovat se svým okolím
- prostor pro aktivitu a tvořivost – možnost sebevyjádření jakýmkoliv způsobem (tancem, kreslením, malováním, mluvením, hrou v roli apod.)
- konkrétní činnosti – manipulace s různými předměty, experimentování, zkoumání, hledání více možných variant k řešení problémů
- celostnost – propojenost a účast všech smyslů a obou mozkových hemisfér

(Havlíková et al., 2000).

2.3. Prožitková metoda

Metodické postupy v metodě založené na prožitku mají dle Svobodové (2007) tři fáze: přípravnou, aktivní a reflektující.

- a) Přípravná fáze – tato fáze je důležitá proto, aby vzbudila zájem, zvědavost a vytvořila potřebnou atmosféru pro přijetí prožitku.
Např. upoutám zvědavost dětí nasazením kuchařské čepice a velké kuchařské vařečky.
- b) Aktivní činnost – prostor pro aktivní činnost a vnímání, při které by učitelka měla odstranit rušivé momenty, jež mohou znemožnit soustředění na zážitek.
Např. pečeme imaginární moučník formou pohybové hry. Z lana vytvoříme mísu, do které postupně přidáváme jednotlivé suroviny (ty představují jednotlivé děti). Při hře dbám na to, aby všechny děti měly možnost výběru, čím chtějí být a při hře měly kolem sebe dostatek volného prostoru.
- c) Upevnění prožitku – rekapitulace a diskuse o prožitém.

Např. sdělíme si vlastními slovy, jaké byly pocity dětí, jak se jim hra líbila a na prožitek můžeme navázat dalšími vhodnými aktivitami (příklad výtvarná činnost – kreslení koláčků na papír).

(Svobodová, 2007)

2.4. Úskalí prožitkového učení a osobnostní přístup pedagoga

Dle zkušenosti Švejdové (2010) je prožitkové učení pro učitelku nejnáročnější ve fázi realizace, neboť nikdy nemůžeme s jistotou vědět, jak budou jednotlivé děti reagovat na připravenou činnost a jak ji budou prožívat. Také Svobodová (2007) na toto téma podotýká, že je nutné před realizací prožitkového učení zvážit, zda nabízené činnosti nepřinesou některým dětem místo příjemného prožitku negativní zážitek, který by je mohl poznamenat pro celý život. Jako ilustrační příklad uvádí Svobodová (2007) exkurzi v kravíně. Zde může vzniknout určitý problém, protože některé děti se mohou bát velkých zvířat, může jim vadit zápach, nebo tmavé prostory apod. Zprostředkování prožitkového učení vyžaduje odhad a citlivý přístup pedagoga, který musí i s těmito možnostmi počítat a vhodně je organizačně ošetřit.

Za příhodné prostředí pro realizaci prožitkového učení můžeme označit příjemné sociální klima, které se úzce pojí s výchovným stylem pedagoga. Pedagogický přístup k dítěti by měl být založený na rovnocenném partnerském vztahu, kde je učitelka pro dítě přirozenou autoritou, která nevyplývá pouze z jejího postavení, nebo věku, ale z empatického a akceptujícího chování. Děti velmi citlivě vnímají, pokud na sebe pouze bereme roli vstřícné učitelky (Kořátková, 2005). Dalším důležitým požadavkem je podle Havlíkové (2000) facilitující přístup pedagoga. Významem facilitace jako uspokojivého způsobu pedagogického působení v prostředí mateřské školy se zabývala Kořátková (2005), která tento poměrně neznámý termín vysvětlila jako přístup, kdy učitelka nezasahuje do činností dětí, spíše pozoruje a motivuje dětské poznávání, učení a prožívání.

Nároky na pedagoga jsou vysoké, ale oprávněné, neboť přístup pedagoga se velkou měrou podílí na utváření sebepojetí dítěte. Z těchto důvodů je podstatné, jak k dítěti přistupují dospělí, respektive učitelka, zda ho přijímá a poskytuje mu dostatek prostoru pro jeho seberealizaci.

3. HISTORIE KAMENICE NAD LIPOU A SEZNÁMENÍ S ÚZKOKOLEJNOU ŽELEZNICÍ

3.1. Všeobecné údaje

Kamenice nad Lipou se rozkládá v malebném údolí říčky Kameničky v nadmořské výšce 561 metrů. Město se nachází v jihozápadní části Českomoravské vrchoviny při úzkokolejné dráze z Obrataně do Nové Bystřice. Přesněji pak leží město na poloviční cestě z Jindřichova Hradce do Pelhřimova. Tato obec patří spíše k menším městům kraje Vysočina, neboť celkový počet trvale žijících obyvatel činí přibližně kolem čtyř tisíc. Jakousi výjimečností této oblasti je kvalitní pitná voda a díky malému rozsahu průmyslu také příznivé klimatické podmínky.

3.2. Pohled do historie

První osídlení Kamenice sahá až do 13. století, kdy byla na rulové skále vystavena hradní stavba (Krejča, 2006). V podhradí vznikla osada, která se postupně rozrostla ve město. Podle kronikáře Hájka z Libočan nesla Kamenice nejdříve název Kamenice u Lipky, záhy bývala nazývána jako Česká a po ohrazení dřevěnou palisádou a později i kamennými hradbami jako Kamenice Hrazená. Přídomek nad Lipou se objevuje až počátkem 19. století, kdy se lípa stala pro městečko symbolem národnostního uvědomění (Holečková, 2003).

3.3. Památkové objekty

Zámek - Historický objekt zámku je jednopatrový obdélníkového půdorysu, pouze jižní křídlo je dvoupatrové. Vnitřní trakt nádvoří je odlehčen patrovými arkádami. Tento architektonický skvost byl a je stále využíván. V současnosti je v prostorách zámku muzeum hraček. Nádvoří kamenického zámku také ožívá každoročně prázdninovým festivalem „Hračkobraní“, který navazuje na tradiční výrobu dřevěných hraček v Kamenici nad Lipou. Festival nabízí návštěvníkům prohlídku hraček z přírodního materiálu a je bohatě zastoupen doprovodným programem s různými soutěžemi, tvůrčími dílnami a divadelními vystoupeními pro děti (Kameník et al., 1998).

Zámecká zahrada - Terasovitá zahrada s památnou lípou je pravděpodobně stejně stará, jako původní hrad, neboť její stáří je odhadováno na úctyhodných 600 až

800 let. Holečková (2003) uvádí, že v dobách její největší slávy dosahovala koruna výšky 20 metrů. Zásahem blesku v roce 1824 zůstalo z majestátní lípy jen malé torzo, ale ani tehdy nebyla pokořena, jak s hrdostí vyjádřil Valeš (2008). Tehdy byl totiž do zbylých dvacetimetrových ramen staleté lípy zabudován taneční parket pro zámecké panstvo, tak byly její větve silné. *„Musela to být nádhera v teplých červnových večerech, kdy se její květy rozevřely – kroužit v té vlahé vůni kolem mohutného kmene, ozářeného lampami“* (Holečková, 2003, s. 11). V současné době se dochovaly čtyři mohutné přízemní větve, které jsou pevně podepřeny dřevěnými sloupy. Prastará lípa je i dnes symbolem tohoto města a posezení u bizardně tvarovaných větví je vskutku nevšedním zážitkem i pro současné novodobé poutníky (Holečková, 2003).

Památková zóna - Jako další zajímavost města bych zmínila také některé historické budovy v centru města na větším náměstí Čsl. armády a menším Husově náměstí, které spadají od roku 1990 do městské památkové zóny. Je to především budova hotelu Lípa a rodný dům skladatele Vítězslava Nováka. Za zmínku jistě stojí i sakrální stavba kostela Všech svatých s bohatou galerií historických náhrobků umístěných na vnější straně kostela (Kameník et al., 1998).

Úzkokolejná železniční trať - Pokud hovoříme o Kamenici nad Lipou, nemůžeme opomenout významnou technickou zvláštnost této oblasti a to úzkokolejnou železniční trať, jejíž rozchod je 760 mm. Není bez zajímavosti, že trať spojuje dva kraje Vysočinu a Jihočeský kraj. Úzkorozchodná dráha vede v jednom směru do Jindřichova Hradce a dále do Nové Bystřice a v opačném směru do Obrataně. Jejím vlastníkem je v současnosti JHMD (Jindřichohradecká místní dráha), která zajišťuje pravidelnou osobní i nákladní dopravu. Jejím specifikem je provoz turistických vlaků, v čele s parní lokomotivou, jezdící v letní sezóně a o některých státních svátcích (Just, 2004).

Kamenické vlakové nádraží - Je jedno z mála dochovaných lokálních stanic, které si zachovalo svou původní podobu z dob Rakouska – Uherska. Stanice v roce 2008 uspěla v celostátní soutěži o nejkrásnější vlakové nádraží, kde se umístila na krásném druhém místě. Pro cestující je zde také připravena možnost podívat se na tištění lepenkové Edmonsonovy jízdenky, které se na nádraží nejen tisknou, ale jsou zároveň i běžnou součástí zdejší železniční dopravy (Just 2004).

4. VÝVOJ ŘEMESLNÉ VÝROBY V KAMENICI NAD LIPOU

Konkrétní letopočet vzniku Kamenice nad Lipou se nedá přesně určit, ale usuzuje se podle vysazení zámecké lípy, že tomu bylo ve 13. století, jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole. První obyvatelé se z důvodu bezpečnosti usazovali v blízkosti hradu. Vzniklo tak podhradí, jehož jádro tvořili řemeslníci. Dokladem o existenci řemeslné výroby jsou gotické sakrální stavby a archeologické nálezy nástrojů používaných řemeslníky v tomto období. První písemné zmínky o místních řemeslech se vztahují k mlynářské profesi, přesněji řečeno ke geografickým záznamům o mlýnech. Ve druhé polovině 14. století byly evidovány mlýny u Bohdalína a Černovic cca 10 kilometrů od Kamenice nad Lipou (Martínek, 1999).

Další písemné zmínky se objevují až v 15. století v souvislosti s vařením piva. V městské kronice nacházíme tuto připomínku: *„Každý uličník, to jest v ulici neb na náměstí bydlící, tedy každý měšťan má právo jednou do roka půl varu piva vařiti, poplatek z toho buď dán pánu. Slad, kdo z města neb vsi a nepřísluší k platu pokrčemnímu, dejte ze sladu 1 groš k obci“* (Krejča, 2006, s. 73).

4.1. Cechovní organizace

Vznik cechovní organizace v Kamenici nad Lipou se datuje k 16. století. K tomuto období se váže vznik cechu ševcovského, který je v našem regionu považován za nejstarší. Další písemné zmínky o kamenických cechách jsou uváděny v 17. století: oděvní - cech punčochářský a textilní - cech soukenický. Tyto dva cechy našly v našem městě uplatnění a tradice této výroby přešla plynule v moderní velkovýrobu. Díky silnému postavení tohoto textilního odvětví se na Kamenicku dochovala muzejní sbírka dřevěných forem různých rozměrů, na kterých punčocháři tvarovali své soukenné punčochy (Martínek, 1999).

Mezi mladší cechy vyskytující se na našem území můžeme řadit i hojně zastoupená řemesla potravinářská. Zachovalé cechovní pečeti dokládají existenci cechu řeznického, pekařského, perníkářského a mlynářského. Ve druhé polovině 17. století a později i v 18. století se i u nás začal objevovat nový trend, slučování původně

samostatných cechů podle příbuznosti výrobních oborů v tzv. rajcechy. Za sdružující řemesla z okolí Kamenice jsou dochované písemné zprávy o skupině řemesel stavebních a to zednicko-tesařský rajcech (Martínek, 1999).

4.2. Počátky manufakturní a tovární výroby

Početnost a struktura řemesel, se v 18. století významně proměnila. Vznikala celá řada nových oborů, přičemž některé byly odsouzeny k zániku. Na tento proces měla zásadní vliv rostoucí průmyslová produkce výrobků ve velkých dílnách (manufakturách), nebo později v továrnách (Martínek, 1999). Přechod tradiční řemeslné malovýroby v továrni na Kamenicku značně ovlivnilo naleziště železné rudy. Rostoucí poptávka, po výrobcích ze železa, nemohla pokrýt současná řemeslná výroba, a tak vznikla první železná huť v osadě, tehdy zvané Malá Včelnička (dnes pouze Včelnička, jež se nachází 3 kilometry od Kamenice nad Lipou). Součástí železářny byly kromě vlastní vysoké pece i hamry (kovárna s vodním kolem) a šlejferny, což byly brusírny poháněné vodním kolem, které dávaly výrobku konečný tvar (Krejča, 2006). Z dochovaných hmotných památek je patrné, jaký sortiment vyráběla zdejší železná huť. Jednalo se o množství sečných, bodných a střelných zbraní vyráběných pro rakouskou armádu, ale také o litěné užitkové zboží potřebné do kuchyně (lívanečníky, litěné misky, hmoždíře, kotlíky), nebo nástroje pro zemědělství (sekery, motyky, rýče, radlice, kosy, srpy). Železářství na Kamenicku přispělo ke zlepšení životní úrovně zdejších obyvatel. Ložisko železné rudy se však brzy vyčerpalo a dovážení železné rudy z větších vzdáleností se ukázalo jako finančně nevýhodné. Tento rozhodující faktor způsobil neúprosný zánik železáren. Další snahou o zprůmyslnění Kamenicka bylo zřízení dílny na zpracování (kramplování) vlny ve východním křídle zámku (Krejča, 2006).

Kamenicko byla oblast bohatá na dřevo. Tohoto nerostného bohatství využil majitel zámeckého panství Jakub Geymüller, jež založil v roce 1874 na Johance vodní pilu, kde se zpracovávalo dřevo z okolních panských lesů. Téměř souběžně se založením pily na Johance přichází do kraje i Antonín Rückl, který se poohlížel po vhodném místě pro zřízení sklárny. Rückl vyhodnotil zdejší podmínky pro sklárnu, jako ideální a proto na vlastní náklady přestavěl původní železnou huť na huť sklářskou.

Nejdříve se zde vyrábělo pouze surové sklo, které bylo prodáváno jiným sklárnám k jeho dalšímu zušlechťování. Doprava surového skla do vzdálenějších míst byla nákladná, a, proto se roku 1879 zřizuje při sklárně ještě další podnik - brusírna skla. Zde docházelo k další úpravě huťských výrobků. Sklárně ve Včelničce se dařilo a závod se postupně rozšiřoval o nové zaměstnance. Ke konci 19. století zaměstnávala sklárna 150 dělníků. Ve Včelničce se tehdy vyrábělo křišťálové sklo vysoké jakosti, jehož hlavním odběratelem byla Anglie (Zpravodaj města Kamenice nad Lipou, 1979).

4.3. Živnostenské spolky a výstavba železnice

Se zprůměrněním kraje zanikl cechovní systém a řemeslníci se začali sdružovat v nová společenstva – živnostenské spolky. Na Kamenicku byla zaznamenána činnost šesti spolků. Jedním z nich bylo sdružení nazvané Řemeslnická beseda, složená z místních živnostníků. Toto sdružení bylo zaměřené především na rozvoj podnikání ve městě. Řemeslnická beseda vypracovala mimo jiné návrhy ke zřízení nové školy a soudní budovy. Významnou událostí pro naši obec bylo také povolení k výstavbě železnice, o jejíž prosazení se zasadilo nově vzniklé železniční družstvo. Trať s normálním rozchodem by byla pro Kamenici příliš drahá, a proto se přistoupilo k úvaze o vzniku úzkorozchodné trati. Úzkokolejná trať měla dle tehdejších předpisů být dlouhá nejméně 50 kilometrů. Díky těmto požadavkům má dnešní podoba trasy z Jindřichova Hradce do Obrataně četné romantické zatáčky a zákruty, které měly trať co nejvíce prodloužit. Konečná délka trati i přes tyto snahy činí 46 kilometrů. Historicky první jízda se uskutečnila 23. prosince roku 1906. Jízda byla pojata ve stylu národní poutě, u které nemohly chybět červenobílé prapory a zpěv národních písní (Kameník, 1998). Od zahájení provozu železnice jezdily na této trati vlakové soupravy tažené parními lokomotivami série U37 a U47. Ve 30. letech se pro osobní dopravu začaly používat motorové vozy s vlastním pohonem (Kameník et al., 1998). Stavba železnice byla pro Kamenicko skutečným pokrokem. Lidé již nemuseli být vázáni na drahé dostavníky a mohli cestovat za prací i do vzdálenějších měst. Úzkorozchodná železnice byla vítaná i včelničským glasmistrem Rücklem, neboť mu umožňovala levnější dopravu surovin i výrobků určených k prodeji (Vilímek, 1979).

4.4. Vývoj řemeslné činnosti ve 20. století

Období mezi oběma světovými válkami těžce dolehlo i na naše město. Během první světové války trpělo obyvatelstvo obavami o svůj osud. Téměř z každé rodiny byl někdo povolán do války. Po válce v 30. letech vrcholila i u nás velká nezaměstnanost. Činnost vodní pily na Johance byla zrušena a pracovní příležitost jako jediná z mála nabízela pouze sklárna ve Včelničce. Dějinné období okupačních let 1939 – 1945 bylo obdobím těžké zkoušky i pro kamenické obyvatelstvo. Mnoho zdejších lidí bylo totálně nasazeno na nucené práce v Německu, činnost spolků byla pozastavena a způsob obživy se většinou omezil na vlastní zemědělskou činnost, která zajišťovala obstarání základních životně důležitých potravin.

Radost z konce války byl i v našem regionu nevýslovný, lidé se těšili na život v míru a město začalo pomalu opět ožívat. Mnozí začali s velkým elánem plánovat svojí budoucnost. Ve vzpomínkovém almanachu popisuje svou životní situaci Zdena Švarcová, která uvádí, jak se svým mužem, který byl mlynář, nakoupili stroje na modernizaci mlýna, dali zhotovit plán na jeho přestavbu, aby jim 25. února 1948 všechny jejich společné přípravy a plány zhatil (Kameník et al., 1998).

Únorové události definitivně upevnily komunistickou diktaturu a československý lid byl svědkem překvapivých zvrátů. Nejprve byl zkonfiskován majetek posledního majitele zámku Richarda von Geymüllera a zabrané panské lesy o rozloze přes 6 270 ha byly použity pro vznik lesního závodu. Přilehlý zámecký areál pivovaru byl předán LSD Jednota, která ho postupnou demontáží nechala přestavět na velkoobchodní sklady. Znárodnování dále pokračovalo odebíráním soukromých podniků jejich majitelům a rušením veškeré živnostenské činnosti. Na Kamenicku se jednalo o zrušení těchto živností: mlynářské, pekařské, řeznické, hospodské a různé řemeslnické živnosti. Mizení soukromého sektoru se dotklo i sklárny Antonína Rückla, která byla znárodněna v roce 1946. Sklárna získala nový název Sklářny Český křišťál a i nadále poskytovala zaměstnání pro mnohé kamenické občany. V průběhu dalších let se ve Včelničce počalo vyrábět granátové sklo, které se vyrábělo pouze u nás a v Chlumu u Třeboně. Sklo bylo dále zušlechťováno v dalších rafinériích, a to v brusírně a malírně. Ty byly přesunuty ze Včelničky do budovy bývalého soudu v Kamenici nad Lipou (Vilímek, 1979).

V socialistickém Československu převládal systém řízeného plánování. Pro regionální politiku byly typické dotace z okresu, které budily dojem, že všechny podniky bez problémů prosperují a plní předsevzaté plány. Vedení komunistické strany se snažilo zajistit pro Kamenicko pracovní příležitosti výstavbou nových podniků. Prvním z nich byl textilní závod Tylex, který byl uveden do provozu v roce 1949. Do Tylexu byly dovezeny vyšivací automaty z Vejprt, Aše a Velkého Března, na kterých se vyráběly záclonové výšivky a krajky na tylu. Později přešel závod na složitější výrobu vzdušných výšivek, jejichž export se rok od roku navyšoval. Vzdušné šatovky z Kamenice nad Lipou pak zdobily ženy z Anglie, Holandska, Řecka, Španělska, ale i Thajska a Libanonu (Hošek, 1983). Dalším významným podnikem z dob socialismu byl Průmyslový podnik založený roku 1950. Závod prošel během několika let značnými změnami co do sortimentu výrobků. Největší úspěch Průmyslového podniku je však spojován s výrobou dřevěných obrázkových kostek tzv. kubusů. Velká poptávka po této dětské hračce způsobila, že byly kubusy dodávány do prodejen po celé republice a mnozí z nás si je jistě pomatují ze svého dětství (Hlom, 1980).

Přelomový rok 1989 sebou přinesl návrat soukromého sektoru a zpětný přechod od státního vlastnictví k vlastnictví soukromému. Navrácení majetku původním majitelům a privatizace některých podniků přinášely opět změny, které zasáhly do života obce a lidí v ní žijících. V roce 2002 dochází k prodeji textilního závodu Tylex soukromému podnikateli E. Kemalovi, který již v roce 2006 oznamuje definitivní ukončení výroby. Podobný osud potkává i Průmyslový podnik, jehož žádané kubusy se pro svou nerentabilnost přestávají vyrábět a podnik se privatizuje na společnost Toptherm s.r.o. Sklárna ve Včelniče byla v roce 1992 také zprivatizována (potomkem A. Rückla) a získává zpět svůj původní obchodní název Antonín Rückel a synové s.r.o. Po určité době však přichází ekonomické problémy a zadlužený podnik musí v roce 2004 ukončit svou výrobu. Kromě již zmiňovaných podniků lze po listopadové revoluci zaznamenat i vznik dalších podnikatelských subjektů, které svým počtem zaměstnanců připomínají dřívější manufaktury, ba dokonce řemeslnou malovýrobu. Malost těchto podniků je opět spojována s kvalitním zpracováním materiálu od prvotní suroviny až po hotový výrobek, ve kterém zaměstnanec i majitel znají celý jeho výrobní proces (Kameník et al., 1998).

4.5. Úspěšní nástupci původní rukodělné výroby

Za pokračovatele původní rukodělné výroby, která měla v Kamenici nad Lipou svou historickou tradici, bych zmínila vznik soukromé pekárny Velíšek a minipivovaru Kokeš. Vaření piva se do města Kamenice nad Lipou vrátilo díky iniciativě rodiny Kopačkových, která zahájila v roce 2013 provoz minipivovaru. Rodinný pivovar má slibnou budoucnost, neboť zájem o lahodnou chuť domácího piva stále vzrůstá. V současnosti se v pivovaru vaří tři druhy piva: Ležící Kokeš – světlý ležák, Zlatá Kokeš – polotmavý speciál a Rubínový Kokeš – tmavý speciál. Všechna piva jsou nepasterovaná a nefiltrovaná. V jejich obsahu je pouze ječný slad. Zásadní vliv na výsledné dílo má poctivá práce, jako je ruční míchání a použití pramenité vody z vlastního zdroje. Soukromá pekárna Velíšek působí na pekařském trhu již od roku 1991 a díky poctivému přístupu se její pečivo těší velké oblibě u zákazníků. Rodinná pekárna klade velký důraz na kvalitu výrobků. Pečivo je zde vyráběno podle tradičních receptur bez náhražek a přídavných látek pro zvyšování chuti, či barvy pečiva. Předností této malé pekárny je právě vysoký podíl ruční práce. S řemeslnými postupy se tak můžeme setkat u chleba podmáslového, finského, či žitného, podobně jako u většiny pečiva sladkého. Je s podivem, že tato rodinná pekárna a minipivovar odolávají tlaku konkurenčního prostředí a jejich činnost pokračuje do dnešních dnů.

Lidé si možná začínají uvědomovat, že není jedno, co jedí a pije a nebojí se si připlatit za kvalitní zboží. V souvislosti s tématem řemeslné výroby si dovoluji být optimistou, neboť věřím, že lidé se znovu budou vracet k poctivé ruční práci, která je kvalitnější a trvanlivější, než sebekrásnější a sebelevnější tovární výrobek.

PRAKTICKÁ ČÁST - „Putování s mašinkou Emilkou“

5. CÍLE A ZÁMĚRY

Hlavním záměrem projektu je přiblížit předškolním dětem řemeslnou práci, která je pro jejich rodné město tradiční a v naší technicky vyspělé době se jí nedostává patřičné úcty a uznání, jež jí právem přísluší. Některá zahrnutá řemesla představují také práci našich předků, jež se v současnosti již nevyskytuje. Děti se zábavnou formou seznámí s tehdejšími způsoby života i pracovními činnostmi, která byla v mnoha ohledech náročná a zajímavá. Díky ní si lidé obstarávali své živobytí po celá staletí.

Projekt je strukturován do deseti tematických oblastí, které jsou realizované v průběhu celého školního roku. Jednotlivé kapitoly obsahují vždy jedno nosné téma – řemeslo, jež je zpracováno s ohledem na specifika předškolního vzdělávání a v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Činnosti jsou navrhovány pro věkovou skupinu pěti až šestiletých dětí. Průvodcem projektu je dětská hračka, parní lokomotiva Emilka, která dětem přibližuje podstatu řemesel a tradiční výrobu v Kamenici nad Lipou. Vzdělávací koncepce nabízených aktivit je zaměřená na rozvoj pohybových dovedností, jež stimulují hrubou a jemnou motoriku, koordinaci a celkovou obratnost dětí. Výtvarné a tvořivé činnosti podporují spontánní dětskou kreativitu a při společných aktivitách i kooperaci a empatii mezi dětmi navzájem. Mnohé činnosti jsou postaveny také na prožitkovém učení, které je předpokladem poznávání života a světa kolem nás. Každý tematický celek je zakončen reflexí dětí, se zpětnou vazbou na nabízené činnosti. V závěru jednotlivých kapitol je obsažena také průběžná evaluace, s hodnocením o naplnění svých plánů a cílů. V evaluaci vyjadřují, co se podařilo, jaké problémy se objevily a jak se nabízené aktivity dětem líbily, či nelíbily.

Výsledným produktem a celkovým zakončením projektu je výstava prací dětí pro rodiče a širší veřejnost uspořádaná v čekárně vlakového nádraží v Kamenici nad Lipou.

6. REALIZACE

6.1. Seznámení s mašinkou Emilkou

Byla jednou jedna lokomotiva a ta se jmenovala Emilka. Stála mnoho let na slepé koleji v jednom malém nádraží v malebném městečku Kamenice nad Lipou. Kolej, která nikam nevedla, zarůstala plevelem a kopřivami. Mašinka byla velmi smutná a opuštěná. Kolem ní jezdily moderní vlaky přepravující lidi i náklad sem a tam. Lidé nastupovali a vystupovali, povídali si, děti se těšily na výlet, neboť cestování vláčkem je úplně jiné než autem, nebo autobusem po silnici. O starou parní mašinku neměl nikdo zájem. Lidé pochybovali, že by mašinka mohla ještě někdy jezdit, protože byla velmi stará. Byla vyrobena už v roce 1898 v rakouském Linci a až po nějakém čase se dostala k nám do Čech. Každý byl přesvědčený, že tak staříčká lokomotiva už nepůjde nikdy spravit. Ach, jak se mašinka Emilka toužila rozjet se znova do světa! Projíždět tmavými lesy i šťávnatými loukami, hlučnými městy a tichými vesničkami.

Až jednoho letního večera se to stalo... Mašinka Emilka se již pomalu ukládala k spánku, když uslyšela podivný šramot. Emilka se rozhlíží a uvidí malé světélko, které bliká a přibližuje se směrem k ní. „Co to tak může být?“ pomyslí si Emilka. Nevěřicně hledí na ten přízrak a po chvíli rozpoznává, že ono přibližující se světýlko je lucernička, kterou drží v ruce maličký mužíček. Byl to skřítek s bílými vlasy a dlouhými vousy, oblečen do staré nádražácké uniformy. Emilka si pro sebe povídá: „Asi se mi to zdá, hm, zajímavý sen.“ Ale skřítek odvětlí: „I nezdá, já jsem opravdový, jaký pak sen, jmenuji se Kolejda a jsem tu, abych ti pomohl,“ vysvětloval mužíček. „Posílá mě můj pán, sám velký Trativod, kterému se donesly zprávy o tvém smutnění. Dostal jsem od něho kouzelnou lucerničku, která může pomoci jednou za sto let a to je právě dnes.“ Emilka zalapala po dechu, ale než stačila něco říci, skřítek pokračoval ve svém řečnění dále. „Tato lucernička má kouzelnou moc, ale pomůže jen tomu, kdo v její čarovnou moc uvěří.“ „Já nevím,“ pípla rozpačitě Emilka. To Emilčino nevím, skřítko trochu popudilo: „Jo, tak ty nevíš, já se sem trmácím přes půl světa a ty nevíš!“ Emilka si dodala odvahy a povídá: „Tak se hned nerozčiluj, já ti to všechno věřím, jen se musím trochu vzpamatovat.“ „Dobrá, dobrá, já jen že nemám tolik času, blíží se půlnoc a s ní i konec působení kouzla,“ pravil smířlivě mužíček. „Nu, tak tedy jsi připravena na

kouzlo?“ zeptal se Kolejda. „To jsem“, řekla už rozhodně Emilka. „Tak já otevřu dvířka lucerničky a ty do ní našeptáš své tajné přání, které se ti vyplní.“ Mašinka přikývla ... Náhle se všude rozprostřelo ticho, do kterého mašinka zašeptala své největší přání. Když bylo přání vysloveno, zavřel Kolejda rychle dvířka od lucerničky, významně na Emilku zamrkal a pravil: „Do tří dnů bude přání splněno.“ A jakmile to dořekl, tak zmizel jako pára nad hrncem.

Motivační otázka:

„Děti, mě by velmi zajímalo, jestli přijdete na to, co si vlastně Emilka přála?“

Po této zvláštní příhodě přišlo docela obyčejné ráno. Lidé spěchali do zaměstnání a i nadále starou lokomotivu přehlíželi, jako by to bylo nějaké haraburdí, které patří do starého železa. Minul první i druhý den a stále se nic významného neudálo. Pak přišel den třetí... Byly asi čtyři hodiny odpoledne, když se na peróně kamenického vlakového nádraží objevil mladý muž, který netrpělivě přešlapoval a očividně na někoho čekal, neboť se co chvíli díval na hodinky... Po chvíli se otevřely dveře kanceláře a vyšel pan přednosta, jenž řekl onomu cizímu pánovi: „Pojďte, pane Zoubku, já vám tu naši prababičku ukážu.“ Tou prababičkou byla pochopitelně mašinka Emilka a pan Zoubek byl konstruktér, který se zajímal o staré parní lokomotivy. Pan přednosta ještě utrousil poznámku, že už tu tato zrezivělá lokomotiva dlouho překáží. Mladý konstruktér ho ale vůbec nevnímal. Jemu přišla Emilka velmi krásná a zajímavá. Jistě si dovedete představit, jakou radost měla Emilka, že se její přání splnilo a že se o ni konečně někdo zajímá.

Pan Petr Zoubek dopravil Emilku do strojovny a pustil se do práce. Samozřejmě, že ji neopravoval sám, ale sestavil celý tým konstruktérů a dělníků. Ti museli opravit celou karosérii, která byla za ta dlouhá léta zrezivělá, a udělat Emilce zcela nový „kabátek“. Dále se musela vyměnit podlaha, parní válce, uvolněné nýty, opravit píсты, komín a mnoho dalších součástí. Také dostala zpátky své původní číselné označení U 47.001. Po dlouhých devíti letech usilovné práce byla oprava dokončena. Na Den železnice, 21. září 2013, byla Emilka v Jindřichově Hradci za velké slávy představena široké veřejnosti. Naše mašinka štěstím jen zářila, nyní mohla konečně zahvízdat na svou parní píšťalu, poctivě zadýmat a rozjet se do dále. Tolik se těšila na svou „první“ jízdu po tolika letech, na všechny ty výletníky, ale především na

Vás děti ... Od té doby jezdí Emilka, i jiné parní soupravy, pravidelně podle daného jízdního řádu, především během letní sezóny.

6.1.1. Profese - strojevedce

Úvodní báseň:

Úvodní autorská básnička pro každý den, kdy se budeme věnovat projektu „Putování s mašinkou Emilkou“.

Jede, jede mašinka

Jmenuje se Emilka,

Zapojte se vagónky,

Pojedeme do dálky...

Šššš, húúúúúúú

Jeden vagón, druhý, třetí,

zapojte se všichni, děti,

pojedeme na výlet,

objevovat spolu svět.

Cíle:

- seznámení s profesí strojevedoucího
- rozvoj spontánní dětské kreativity a citlivosti pro barevnou kompozici
- rozvoj jemné motoriky
- rozvoj řečových schopností
- koordinace pohybů, změna tempa, orientace v prostoru
- přijmutí pravidel hry

Očekávané výstupy:

- dítě umí dodržovat správný postup při práci a manipulovat s tuší a vodovými barvami
- dítě se naučí zpaměti krátký text říkanky
- dítě umí vyslovit vybrané artikulační hlásky
- dítě se umí v prostoru pohybovat jistě a koordinovaně
- dítě chápe podstatu hry a její pravidla dodržuje

Seznámení - profese strojvedoucí:

Milé děti, jistě si ještě pamatujete, jak jsem vám posledně vyprávěla o panu Zoubkovi a jeho týmu konstruktérů, kteří dokázali mašinku opravit a dostat ji zpátky na koleje v celé své kráse. Tak mezi těmito opraváři byl jeden mladý pán, který se jmenoval Josef Vaverka. Byl to mladík, který se již dlouho toužil stát strojvedoucím. Řídit lokomotivu byl vždy jeho sen. Možná ale děti nevíte, že profese strojvedoucího je velmi náročná a zodpovědná. Nejde pouze o to, naučit se řídit vlakovou soupravu, ale strojvedoucí musí svou mašinku také velmi dobře znát, aby věděl, jak s ní správně zacházet, co jí prospívá, co by ji mohlo naopak poškodit a tak podobně. Mašinka se také během cestování může porouchat a zkušený strojník – strojvedoucí, by si měl umět poradit. Proto je důležité, aby každý, kdo se chce stát strojvedoucím, pobýval alespoň půl roku v železničním depu, kde se opravují lokomotivy.

Zde se také seznámil pan Zoubek s Josífkem Vaverkou. Pan Zoubek si nemohl nevšimnout, jak šikovné ruce má Josífek a co více, všiml si, že na opravě mašinky pracuje s radostí, jednoduše řečeno, že má Emilku „rád“. Pan Zoubek si byl jist, že mašinka Emilka a Josífek spolu budou dobře „vycházet“, a proto udělal z Josífka hlavního strojvedoucího lokomotivy. Josífek měl z toho obrovskou radost a moc se těšil na své budoucí „výpravy“ s Emilkou.

Mašinka Emilka mluví k dětem:

„Děti, zkuste spolu se mnou přijít na to, co musí splňovat člověk, který chce vykonávat profesi strojvůdce? Já začnu mluvit a vy moji větu doplníte.“ Vlak jezdí ve dne i v noci, proto je potřeba, aby strojvůdce dobře ... (viděl). V železniční dopravě se musí stejně jako v silniční dopravě dodržovat určitá ... (pravidla a předpisy), které musí strojvůdce dobře (znát). Při přejezdu přes silniční komunikaci, nebo při vjezdu do tunelu musí vlak ... (zahoukat). Při příjezdu na nádraží musí strojvedoucí zkontrolovat, zda na semaforu svítí barva ... (zelená).

Poznáváme mašinky - kamarádky Emilky:

Seznámení s vozovým parkem zdejší úzkokolejné železnice, prohlížení si barevných

obrázků jednotlivých souprav a vlaků. Vysvětlení jejich funkce a z toho vyplývajícího druhu použití.

Pomůcky: Obrázky dopravních prostředků: parní lokomotivy, motorové lokomotivy, osobní vozy, nákladní vozy, speciální vozidla, podvalníky. Obrázky nebo fotky uniforem, či pracovních pomůcek (železničářské uniformy, služební píšťalka, kleštičky na lístky, signalizační výpravka - plácačka).

Výtvarná činnost - Můj vagónek:

Motivační vyprávění: „*Emilka už procestovala mnoho zemí a krajin, ale tento kraj ji učaroval ze všech nejvíce. Místo, ve kterém žijeme, má svou historii, nezaměnitelná místa, osobní kouzlo, svou tradici a také tradiční řemesla, jež souvisí s naším městem - Kamenicí nad Lipou. Chcete se děti vydat na výlet spolu s naší mašinkou? Poznat naše město více z blízka? Pokud ano, pojďme si vytvořit své vlastní vagónky, v kterých budeme po našem okolí cestovat.*“

Pomůcky: Čtvrtky A4, vodové, temperové, nebo anilinové barvy, štětce, černá tuš, pero, plastový kelímek s vodou.

Postup: Na arch papíru formátu A4 si tuší nakreslíme obrys vagónku s okénky. Do okének si děti namalují samy sebe, nebo někoho, koho mají rády. Když tuš zaschne, pokračuje se vybarvováním vlastních vagónků štětcem a barvami.

Pohybová hra - Stop a jed':

Realizace: Děti pohybem reagují na zvednutí plácačky paní učitelkou, na které se střídá červené pole – stop! (děti zastaví pohyb) a zelené pole s bílým křížem – můžeš jet! (děti pokračují v pohybu).

Artikulační cvičení:

Paní učitelka předvede správné vyslovení hlásky a po ní děti opakují: Mašinka jede v dále, vyslovíme ššššš potichu, mašinka se přibližuje, přidáváme na síle hlasu ššššš, mašinka jede přes přejezd, ozývá se cink, cink, cink, cink, cink, mašinka přijíždí do stanice a houká, hlasité ššššš, húúúú, ššššš, húúúú, ššššš.

Výtvarná činnost - názvy zastávek:

Pomůcky: Bílá čtvrtka formát A4 – 8x, pastelky, voskovky.

Postup: Bílé čtvrtky si děti ohnou v půli tak, aby vznikla stříška, kterou lze postavit na podlahu. Na čelní stranu nakreslí děti nějaký symbol, podle kterého se zastávka bude jmenovat (např. Sluníčková, Autíčková, Panenková apod.). Volba názvu i symbolu vzniká na základě společné domluvy a fantazie dětí. Po dokončení práce se rozmístí stříšky po třídě.

Společné naučení doprovodné autorské říkanky - Jedu, jedu jako drak:

*Jedu, jedu, jako drak,
já jsem totiž rychlovlak.
Jenže je tu zastávka,
to znamená přestávka.*

*Kdo chce, ten si vystoupí,
jiný člověk nastoupí.
Pak zapíská výpravčí,
a už se kola roztáčí.*

*Jedu, jedu, jako drak,
já jsem totiž rychlovlak.*

Pohybová hra - Vystupujte, nastupujte:

Pravidla hry:

1. Paní učitelka s dětmi vytvoří vázaný zástup tak, že každé dítě uchopí dítě před sebou v pase, nebo za ramena a pohybuje se v prostoru třídy za doprovodu naučené říkanky. Paní učitelka má pro začátek roli „strojvedoucího“, který udává směr jízdy.
2. Jedno vybrané dítě bude mít roli „výpravčího“, jenž bude pískat a zvedat plácačku při odjezdu vlaku ze stanice. Zároveň to bude takový „koordinátor“, který řekne libovolný počet do tří a přesně tolik dětí musí z vláčku vystoupit. „Odpojování“ probíhá od posledního dítěte v zástupu.

3. Děti, které vystoupí na zastávce, si sednou do dřepu a zúčastněně říkají naučenou básničku s ostatními.
4. Poslední zastávka je „konečná“, na ní vystoupí všechny zbylé děti z vláčku.
5. Po té hra pokračuje postupným nabíráním cestujících, kteří již předtím vystoupili v jednotlivých stanicích.
6. V rolích „výpravčího i strojvedoucího“ se po osvojení hry děti mohou střídat.
7. Vláček při hře může houkat, jet pomalu, rychle, jet přes most, nebo různé překážky dle vlastní fantazie.
8. Hru hrajeme podle účasti a zájmu dětí.

Reflektivní technika:

Děti sedí v kruhu a posílají si lokomotivu Emilku. Míru toho, jak se jim nabízená aktivita líbila, vyjadřují děti zahoukáním na hračku (lokomotiva Emilka). Při hodnocení je škála zahoukání od jedné do tří.

Evaluace:

Při výtvarné aktivitě „Můj vagónek“ projevily děti svou vlastní fantazii a vagónek vybarvovaly s elánem a chutí. Během „rozhovoru“ mašinky Emilky s dětmi, děti bez problému doplňovaly Emilčinu větu a ke všemu dosazovaly správný dovětek. Nové poznatky ze železničního prostředí zaujalo více chlapce než dívky. Pohybová hra „Nastupujte, vystupujte“ byla pro předškolní děti složitá a děti měly problémy s udržení pozornosti. Proto jsem od hry upustila a raději si s dětmi povídala, zda již někdy cestovaly vlakem, kam měly namířeno apod.

6.1.2. Řemeslo - řezbář

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- prožít sounáležitost a společnou akci se skupinou
- rozvoj vlastní tvořivé improvizace
- rozvoj kooperace mezi dětmi
- seznámení s tradicemi a uměleckým řemeslem – řezbářstvím

- získat povědomí o křesťanském významu narození Ježíše Krista a seznámení s biblickým příběhem, který má přesah do dnešní doby

Očekávané výstupy:

- dítě umí spolupracovat s ostatními, aktivně uplatnit svůj nápad a domluvit se
- dítě se umí vyjadřovat prostřednictvím improvizovaných dramatických činností
- dítě umí řešit problémy efektivním způsobem
- dítě získává zkušenost a uvědomuje si svou úctu k tradicím (vánoce) a řezbářskému umění
- dítě si uvědomuje, jakou hodnotu má rodičovská láska

Charakteristika - řemeslo řezbář:

Řezbářství je umělecké řemeslo, které se postupně oddělilo od uměleckého truhlářství.

Téma k povídání:

Pro navození atmosféry zhasneme v místnosti všechna světla. Sedneme si do kruhu a doprostřed položíme adventní věnec a na něm zapálíme jednu svíci.

Motivační otázky: Právě se ocitáme v období, kterému se říká advent. Adventní období je časem tajemství, čekání, příprav a těšení se. Symbolem čtyř týdnů Vánoc je adventní věnec, na němž jsou čtyři svíce. Každou adventní neděli se rozsvítí jedna. S vánočními svátky se pojí spousta tradic a zvyků: *„Znáte nějaké?“* Děti odpovídají: *„Pečení cukroví, zdobení vánočního stroměčku, stavění betléma, obdarování vánočními dárky.“*

Relaxace - Vyprávění příběhu o Marii a Josefovi

Všechny jmenované tradice se pojí s jedním biblickým příběhem, který vám budu vyprávět.

Realizace: Děti si lehnou na koberec kolem svíčky. Uvolní a zklidní své tělo i mysl a

pozorně naslouchají. Před dávnými časy v daleké zemi ve městě Nazaret žila žena jménem Marie a její muž, který se jmenoval Josef...

Prostor pro nápady dětí:

Motivační vyprávění: Byla by škoda si o Ježíškovi jen povídat, proto si na svatou rodinu a její putování do betléma zahrajeme. Vzdálenost mezi Nazaretem a Betlémem je přibližně 140 km. „*Co potřebujeme na takovou dalekou cestu, abychom nezabloudili? Jaká může být cesta a kudy může vést?*“ Děti odpovídají: „*Může být klikatá, rovná, zatočená, může vést přes kopec, řeku, hory, lesy, městem, vesnicí.*“

Výtvarná aktivita - výroba mapy:

Pomůcky: Arch balicího papíru, pastelky, voskovky, vodové barvy a štětce.

Postup: Na společný arch papíru děti kreslí podle své představivosti „cestu“, po které potom budou „skutečně“ procházet. Jednotlivé cesty se nakonec propojí do jedné společné.

Příprava cesty v prostoru třídy podle zhotovené mapy:

Zakreslené prvky v mapě děti vytvoří ve třídě. Cesta vede přes hory a doly, občas je rovná (žlutá stuha), občas klikatá (červená stuha), někdy vede přes vysoké hory, které je nutné přelézt (lezení po žebřinách), někdy přes řeku (chůze po papírech, které představují kameny).

Stavba Betléma:

Pomůcky: Různé látky, deky, chvojí, sláma, malá krabice na jesličky.

Postup: Děti zdi chléva zhotoví pomocí židliček a molitanových kostek. Deky poslouží jako střecha a krabice vystelou děti slámou. K postavě Ježíška nám postačí panenka, kterou děti ovinou do látek. Kolem chléva rozprostřou děti větvičky chvojí, protože chlév stojí podle dětí u lesa.

Prostor pro tvořivé nápady dětí:

Motivační otázky: „*Vše je připraveno, ale jak se do příběhu dostaneme? Má někdo z vás*

nějaký nápad?“ Děti došly k názoru, že potřebujeme kouzelné zaklínadlo, jímž bychom se dostali do příběhu.

Společné naučení zaklínadla - autorská říkanka

Světlo svíce poví více,

když spojíme svoje ruce.

„Zavři víčka,“

šeptá svíčka.

„Příběh vánoc vítá vás,

Pohrajte si a vraťte se brzo zas.“

Na každou cestu je potřeba se důkladně připravit. Přemýšlet o tom, co si sebou vzít, abychom neměli po cestě hlad, žízeň, aby nám nebyla zima, nebo naopak, co si vzít sebou, když příliš silně svítí slunce apod. (dětem jsem objasnila, jaké podnebí je v Izraeli, dřívější Palestině, tedy tam, kde se odehrává náš příběh).

Práce s rekvizitou - vytvoření kostýmu a sbalení věcí na daleké putování

Pomůcky: Krabice s různými druhy látek, nastřihaná záclonová textilie, šátky, prostěradla, klobouky, deky, provázky.

Realizace: Děti si z krabice vyberou určité rekvizity a vytvoří si jednoduchý kostým, dle toho, jakou postavu chtějí ztvárnit. Zároveň si zabalí věci na cestu (deku, polštářek, svačinu, pití), prostě vše, co si chtějí vzít s sebou.

Putování do Betléma:

Na počátku hry je nutné vybrat ze skupiny dvě děti pro role Marie a Josefa.

Realizace: Děti putují do Betléma po vyznačené cestě. Abychom umocnili vánoční atmosféru, rozsvítíme u Betlémské jeskyně dvě svíce a pustíme CD s písněmi koled. Před Betlémskou jeskyní se děti zastaví a dovnitř vstoupí pouze Marie s Josefem. Svě „obydlí“ Marie s Josefem na chvíli zahálí dekou, aby měla Marie soukromí pro narození svého dítěte. Ostatní děti čekají v tichosti. Po chvíli zazvoní Josef na zvoneček, deka se odhrne a v jesličkách leží ovinutý Ježíšek.

Společný zpěv písní - Narodil se Kristus pán a Jak si krásné neviňátko

Dramatická činnost - improvizovaný rozhovor Marie s Josefem

„Jak se asi cítila Marie, když se jí narodilo krásné zdravé dítě a co na to Josef? Co si ti dva spolu asi pověděli, jak se chovali?“

Realizace: Jako přeměnu v Josefa a Marii použijeme rekvizity z předešlé aktivity. Děti rozehrávají improvizované rozhovory bezprostředně po narození malého Ježíška. Všechny děti, které mají zájem, si vyzkouší roli Marie a Josefa.

Dramatická činnost - živý obraz:

Už víme, co si Marie s Josefem povídali. Jaké ale muselo být jejich překvapení, když se narozenému Ježíškovi přišli poklonit pastevci a dokonce tři králové, kteří ho uctívali jako božího syna a spasitele.

Realizace: Děti v roli Marie a Josefa jsou v přístřešku, když náhle přijdou chudí pastevci. Nesou Ježíškovi dárky, protože jim anděl pověděl, že to malé nemluvně je Ježíš Kristus. Celá pohybová improvizace probíhá za jemného rytmu tamburíny. Silný úder na tamburínu je předem smluvený signál pro zastavení pohybu. Obraz je na chvíli zastaven a ostatní si prohlédnou výrazy a mimiku tváře hrajících dětí. Opětovným úderem na tamburínu se mohou všichni začít hýbat.

Doporučení: Po aktivitě děti reflektují, co viděly ve tvářích Marie, Josefa a pastevců. Společnou diskusí se také zamyslí nad jejich pocity.

Motivační vyprávění: *„Tento vánoční příběh znají lidé na celém světě, přemýšleli jste o tom, jak je to možné? V té době nebyla televize, rozhlas, ani mobilní telefony, a dokonce ani pošta. Co si o tom myslíte, jak se mohla tato zpráva tak rychle rozšířit a proč?“*

Obměna hry na tichou poštu:

Motivace: Budeme si šeptat takové zprávy, které se týkají toho, co jsme se dozvěděli během našeho putování do Betléma.

Realizace: Děti se rozmístí po celé ploše třídy v dostatečné vzdálenosti od sebe, aby nemohly slyšet to, co je šeptáno kamarádovi před ním. Nejdříve začínám já (učitelka).

Pošeptám zprávu do ucha nejbližšímu dítěti (např. Marie s Josefem jdou do Betléma), to se otočí k dalšímu dítěti a šepetem předá tutéž zprávu dál. Takto se zpráva šíří až k poslednímu dítěti na konci řady, které ji vysloví nahlas.

Obměna: Poslední dítě v řadě vysloví otázku (např. proč tam jdou?) a zpráva se šíří nyní opačným směrem.

Doporučení: Při hře je vhodné, aby se děti prostřídaly, tedy aby si vyzkoušely roli, jak začínajícího v řadě, tak předávajícího, ale i vyslovujícího na konci řady. Při větší vzdálenosti mezi jednotlivými dětmi se může zpráva „přenášet“ pomocí běhu, rychlé chůze, pomalé chůze, chůze po špičkách, či po patách apod.

Nyní použijeme kouzelné zaklínadlo (autorské), kterým se dostáváme zpět do reálného času a prostoru.

Přišla chvílka rozloučení,

děkujeme za vyprávění.

Naše svíčko tajemná,

kouzlem opředená.

Čáry, máry spojme ruce,

ať jsme zase v naší školce.

Návštěva řezbáře pana Biňovce:

Návštěva u řezbáře byla zajímavá a inspirativní. Viděli jsme krásný ručně vyřezaný Betlém, různě velké dřevěné sochy a sošky a pro děti nejpřitažlivější dřevěné hračky.

Pracovní činnost - výroba kubusů z dřevěných kostek

Reflexe na předešlé aktivity:

Sedíme v kruhu, děti si posílají misku s nakrájeným ovocem. Kdo chce, vezme si ovoce a pokusí se vyjádřit, jak a co se mu při dnešních společných aktivitách líbilo, případně nelíbilo a proč.

Evaluace:

Stavba jeskyně byla z mého pohledu aktivita velmi vydařená. Děti mají bohaté

zkušenosti se stavěním všelijakých domečků a bunkrů, a proto jim stavění Betlémského obydlí nečinilo žádné potíže. Běžným jevem při společných hrách jsou i dominantní sklony některých dětí, které se při této aktivitě také objevovaly. Tento problém jsem řešila pomocí efektivní komunikace. Dětem jsem pověděla, že je zcela logické, že se při společné práci objeví více nápadů i protichůdných názorů. Je proto zapotřebí vyslechnout druhého, respektovat jeho názor a pokusit se o vzájemnou domluvu. Což se ke spokojenosti všech také stalo. Měla jsem radost, že drobný konflikt vede k vyřešení a nakonec i k radosti ze společně provedeného díla. Improvizace v roli Marie a Josefa bavila většinu zúčastněných dětí. Z počátku se děti styděly a nevěděly, co mají říkat. Po chvíli ale pochopily, že mohou říci cokoliv a nic z toho nebude špatně. Pak se již hra stala pro děti velmi atraktivní. Metodu živého obrazu pochopily děti také bez obtíží. Obzvláště starší děti se opravdu snažily vyjádřit mimikou údiv a překvapení. To, že se dětem nabízená aktivita líbila, usuzuji na základě toho, že si většina dětí přála úlohu s „herci“ vyměnit a vyzkoušet si ji také. Návštěva „laického“ řezbáře pana Biňovce byla zajímavá a inspirativní. Děti byly svědkem toho, jak lze svůj volný čas zájmově využít. Viděli jsme krásné ručně vyřezané sochy a vánoční betlém, který byl bez nadsázky uměleckým dílem.

6.1.3. Řemeslo - mlynář

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- procvičování rozlišovacích schopností (hmat, zrak)
- posilování vzájemné kooperace mezi dětmi
- rozvoj grafomotoriky - uvolnění ruky a zápěstí při kresbě do mouky
- rozvoj hudebních a hudebně pohybových dovedností
- rozvoj řečových schopností a kultivovaného projevu
- seznámení se s mlynářským řemeslem

Očekávané výstupy:

- dítě soustředěně pozoruje, zkoumá a objevuje nové poznatky
- dítě se umí dohodnout a spolupracovat s ostatními

- dítě si osvojuje techniky z grafomotoriky
- dítě umí vnímat rytmus a umí ho sladit s hudbou
- dítě se umí naučit krátký text básně a písni
- dítě si prostřednictvím exkurze propojuje své představy se skutečností

Charakteristika: řemeslo mlynář

Dnes lidem při práci pomáhají stroje. Od zasetí, přes sklizeň, mlácení až po semletí mouky. Dříve byla jediným pomocníkem mlynáře mlýnská kola poháněná vrchní, nebo spodní vodou a mlýnské kameny, ve kterých se drtila zrna na mouku. Majitel, nebo jeho nájemce, jenž řídil provoz mlýna, se nazýval mlynář a oslovoval se „pane otče“. Na práci měl pomocníky stárka, jenž řídil práci mladších tovaryšů a mládka, který obsluhoval mlýn (mlel mouku). Další pomocníkem byl prášek – mlynářský učeň ometající mlýn od moučného prachu, aby nedošlo k požáru a přitom se pilně učil mlynářskému řemeslu (Smolíková – Řemesla, 2013).

Pohádka o voňavé pekárně

Jednoho dne, když už se koruny stromů barvily do zlatova a školáci se vrátili zpátky do svých školních lavic, odpočívala Emilka ve svém depu. Letní výpravy byly ta tam a nyní nastalo období odpočinku a také trpělivého čekání. Josífek Vaverka ji pravidelně navštěvoval i s pány konstruktéry, kteří tu a tam na Emilce něco vylepšili a opravili. Jednou ale přišel zcela sám a oči mu jen zářily štěstím. „Poslyš, Emilko, mám pro tebe skvělou novinu. Právě jdu od pana přednosty a ten mi pověděl, že budeš mít nový jízdni řád.“ „Ano a jaký?“ zajímala se Emilka. Josífek hned pokračoval: „Od této chvíle budeš jezdit nejen o prázdninách, ale také o všech svátcích a dokonce i na Mikuláše a o Velikonocích, tak co ty nato?“ Mašinka radostně zavýskla a potom řekla: „Josífku, lepší zprávu jsi mi snad nemohl ani povědět. A kdy bude nejdříve ten státní svátek?“ hned vyzvíдалa mašinka Emilka. „Nejbližší svátek je již za týden, na sv. Václava,“ odpověděl Josífek a významně se na Emilku pousmál.

Následující dny plynuly ve jménu příprav. Všichni Emilku čistili, mazali olejem, otírali ji a prohlíželi, aby vše bylo tak, jak má na správnou mašinku být. Emilce se to vše

velice líbilo, protože měla znovu pocit, že ji někdo potřebuje, že je užitečná a nemohla se té svatováclavské jízdy už ani dočkat.

28. září před osmou hodinou ranní stála naše lokomotiva i s vagónky ve stanici Kamenice nad Lipou s plnou parádou. Den byl jako malovaný a mašinka se ve svitu sluníčka jen blýskala. Strojvůdce Josífek si vzal svoji nejlepší uniformu a vypadal také báječně. Lidé na nástupišti si je oba dva s obdivem prohlíželi a postupně nastupovali do připravených, vyzdobených vagónků. Za chvíli byla skoro celá vlaková souprava zaplněná. Přesně v osm hodin výpravčí zapískal na píšťalku, Emilka mu odpověděla hlasitým zahoukáním „húú, húú“, mocně zabafala ze svého komína a dala se do pohybu. Na konci města ucítila Emilka vůni, kterou dosud nepoznala. Nedalo jí to a hned se zeptala Josífka: „Jéé, co to tady tak překrásně voní, Josífku?“ „To je milá mašinko nová pekárna, kde se peče chléb, rohlíky, housky, na co si jen vzpomeneš,“ odpověděl Josífek. „Ale jak je možné, že to dnes cítím poprvé? Když jsme touto trasou jezdili po celé prázdniny,“ zajímala se dál mašinka. „To ti, Emilko, snadno vysvětlím,“ zareagoval rychle Josífek. „Pekárna byla dříve na jiném místě, dál od železniční tratě, proto si nemohla žádnou vůni pečeného chleba dříve ucítit.“

Možná jsem vám to ještě neřekla, ale Emilka byla velice zvědavá, a proto nyní „zasypala“ Josífka ještě spoustou dalších dotazů: „A proč se pekárna přestěhovala? Z čeho se ty rohlíky a chléb vlastně vyrábí? Jak to v té pekárně vůbec vypadá, kolik lidí tam pracuje a jak dlouho trvá, než se ten jeden rohlík vyrobí?“ Těch otázek bylo opravdu mnoho a na všechny Josífek odpověď ani neznal. A pak, při jízdě parní lokomotivou, se jen těžko naslouchá a natož odpovídá, protože jak asi děti víte, je zde hůř slyšet. Vláček bafá, houká, kola syčí, a tak si musel Josífek při jízdě hodně namáhat hlas, aby mu mašinka Emilka vůbec rozuměla.

V Nové Včelnici ve stanici vlak zastavil, to proto, aby mohli někteří cestující vystoupit a jiní zase nastoupit. Josífek využil toho, že nemusí mluvit tolik hlasitě a povídá: „Víš, Emilko, já taky úplně všechno nevím a při jízdě spolu nemůžeme tolik mluvit, protože bych dočista přišel o hlas, rozumíš mi?“ Mašinka se trochu zastyděla a řekla: „Promiň, Josífku, když mě by to moc zajímalo, víš?“ Zatímco spolu oba dva rozmlouvali, přiblížil se k nim postarší pán, chvíli posečkal a aby na sebe upozornil, významně zakašlal. Josífek se otočil směrem k pánovi a ten začal hovořit: „Moc se

omlouvám, že ruším váš rozhovor, ale sedím v prvním vagónku, takže nešlo neslyšet, o čem si povídáte.“ „Ano?“ řekl rozpačitě Josífek. Pán přikývl a pokračoval: „Nejdříve bych se měl asi představit, jmenuji se Jan Velíšek a býval jsem v Kamenici mlynářem. Můj syn tam vlastní onu pekárnu, o které se nyní bavíte. Napadlo mě, že bych vám mohl domluvit se synem schůzku a že bychom vám společně zodpověděli vaše otázky.“ Mašinka se neudržela a vykřikla: „To by bylo skvělé!“ Josífek pln údivu řekl: „To je ale opravdu šťastná náhoda, jste moc laskav, i mě by velice zajímalo, jak je složitá cesta, než k lidem doputuje do ruky poctivě upečený rohlík.“

Jak se říká, „slovo dalo slovo“ a pan Velíšek přislíbil, že co nejdříve zajde na kamenické nádraží, aby se s Josífkem a Emilkou domluvili, který den by se mohli do pekárny podívat. Pak již průvodčí dal pokyn, mašinka se znovu rozjela a pokračovala ve své cestě do Jindřichova Hradce. Teď již neměla na Josífka všetečné otázky, protože věděla, že se vše brzy dozví. Blaženě se usmívala, pobafávala si z komínku, až se z kouře začaly vytvářet malé šedivé obláčky, které se větrem vznášely výš a výš až k modrému nebi, kde se pozvolna vytrácely ...

Seznámení s moukou:

Pomůcky: Tři látkové sáčky obsahující hladkou, polohrubou a hrubou mouku.

Realizace: Děti se rozdělí do třech skupin, každá skupinka obdrží sáček s jiným druhem mouky, který si po vyzkoušení vymění s vedlejší skupinou. Děti hmatem a zrakem prozkoumávají rozdílnost mouky hladké, polohrubé a hrubé. Svě nové poznatky mohou děti slovně popisovat.

Od semínka k bílé mouce

Povídání s dětmi: Paní učitelka mluví k dětem a děti si během povídání prohlížejí bohatě ilustrovanou knihu, ve které je poutavě popsán příběh o mlynářském řemesle (Smolíková – Řemesla, 2013).

Pomůcky: Nakrájený chléb.

Motivační povídání: Na stolečku vidíte chléb, ale cesta k němu není zdaleka tak jednoduchá, jak by se mohlo zdát. Úplně nejdříve se musí zorat půda pluhem, pak přichází čas setí. Obilí se zasívá buď na podzim (ozimé formy), nebo na jaře (jarní

formy). Když se sází na podzim, je dobré, aby políčko bylo během zimy přikryté sněhovou „peřinou“. To proto, aby semínka obilí v půdě nezmrzla. Semínka potřebují ke svému růstu vodu, světlo a teplo ze slunce, kterého s jarem přibývá. Přes léto obilí roste, až jsou z něho mladé, zelené klasy. Na konci léta obilí zežltne, a to je čas žní. Obilí se sklízí kombajny. Zrno oddělené od slámy se sváží do mlýna, kde se rozemele na jemný prášek, kterému říkáme mouka. Zbylá sláma se využívá jako podestýlka pod dobytek ve stájích.

Motivační otázky: „Každá mouka se používá na jiný druh pečiva. Víte děti, z čeho a jakým způsobem se mouka získává? To by chtělo prozkoumat, souhlasíte se mnou?“

Experimentování se zrníčky

Pomůcky: Hmoždíř, klasy pšenice a žita.

Realizace: Mašinka Emilka doveze ke každému dítěti klásek obilí.

- Dítě si klas nejdříve prohlédne, zhodnotí, zda je klas pšenice a žita stejný, nebo v čem se liší.
- Dále děti vyloupou zrnka z klasu a pak je hmatem a zrakem posoudí, jaká jsou.
- Vyloupaná zrníčka se dají do hmoždíře.
- Při drcení a tření obilí v hmoždíři se děti postupně vystřídají.
- Nakonec rozdrcenou hotovou „hmotu“- mouku, vysypou děti na černý papír, aby si svůj výsledek experimentu mohly pořádně prohlédnout, ochutnat jej, nebo si na něj sáhnout.

Výtvarná činnost - kreslení do mouky:

Pomůcky: Táč, mouka (např. hrubá).

Postup: Děti vysypou mouku na táč, rozetřou ji po celé ploše tácu a prstíkem se pokusí nakreslit rohlík, nebo koláč apod. Poté si děti kreslí do mouky podle svých vlastních představ.

Jak se z malé pšenice, stala mouka z police

Pomůcky: Padák.

Dramatizace autorské básně: Děti se nejprve naučí text básně a poté ji dramaticky ztvární.

<i>Nejdříve je pole holé,</i>	(děti leží na zemi, či na koberci)
<i>a v něm zrno klíčí dole.</i>	(děti zvedají ukazováček)
<i>Celou zimu nehostinnou,</i>	(děti napodobují zimu, tím, že se třesou)
<i>přikrývá se pod peřinou.</i>	(děti se shluknou co nejbliže k sobě a paní učitelka přes děti přehodí padák)
<i>Přijde jaro a v tom čase,</i>	(děti zvednou padák do úrovně pasu a drží ho pouze v místech, kde je zelená barva)
<i>jako tráva zelená se.</i>	(přitom se pohybují chůzí po kruhu ve směru hodinových ručiček)
<i>V létě ovšem jak to znáte,</i>	(děti otočí chůzi do protisměru a drží padák
<i>má už klasy celé zlaté.</i>	v místech, kde je znázorněna žlutá barva)
<i>Když ho skosíš, semeleš,</i>	(rychlé překládání paží přes sebe)
<i>je tu, než se naděješ...</i>	
<i>Mouka celá krásně bílá,</i>	
<i>zabalená do pytlíčku,</i>	(děti udělají dřep a přes hlavu si přeloží ruce)
<i>položená na poličku.</i>	

Pracovní list: grafomotorické cvičení

1. Úkol: Spoj barevně na obrázku stejné druhy pečiva.
2. Úkol: Srovnej rozházené pečivo na prázdný „plech“ podle jednotlivých druhů do řádků.

Píseň - Mlynář: (Kulhánková – Řemesla ve hře, písni a tanci, 2009, s. 75)

Píseň doplníme hraním na ozvučná dřívka a tleskáním.

Návštěva mlynářského muzea:

Muzeem nás provedl vnuk bývalého mlynáře pan Chadim, který nám poutavou a srozumitelnou formou vysvětlil princip mlýnského náhonu s mlýnským kolem atd.

Pověděl nám něco o životě ve mlýně a ukázal nám některé dochované stroje a nářadí, se kterými se dříve ve mlýně pracovalo.

Reflektivní dialog:

Během dialogu děti sdělovaly své dojmy a popisovaly, která aktivita je zaujala více, a která méně. Společnou diskuzí jsme zjistili, jak je práce mlynáře provázaná s přírodou a svým způsobem neoddělitelná od lidského pokolení.

Evaluace:

Děti zaujalo experimentování s pšenicí a žitem. Asi jen dvě děti věděly, že z obilí se vyrábí mouka. Učení písničky z mlynářského prostředí zvládly děti bez problému, jen čtyři děvčata se odmítla píseň učit, protože měla právě rozehranou jinou hru. Kresba do mouky velký ohlas neměla a děti nabízenou aktivitu brzy opustily. Návštěva mlýna byla pro všechny nevšedním zážitkem a zdrojem zajímavých poznatků. Děti byly po celou dobu zvědavé a kladly našemu průvodci zajímavé otázky. Nejvíce se jim ale líbila hravá aktivita, kdy měly za úkol, najít u rybníka keramickou sošku vodníka Douška.

6.1.4. Řemeslo - pekař

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- rozvoj soustředěné pozornosti
- rozvoj kompetencí k řešení daného problému
- rozvoj tvořivosti
- osvojení poznávacích schopností (představitivost, paměť, vnímání)
- rozvoj povědomí o poctivé lidské práci a pekařském řemesle
- rozvoj pohybového vyjádření
- osvojení řečových dovedností (vyjadřování a komunikace)
- rozvoj předmatematických představ

Očekávané výstupy:

- dítě se umí soustředit, pozorovat a správně identifikovat chybějící obrázek
- dítě umí vyjádřit svou fantazii prostřednictvím výtvarných činností
- dítě umí použít svojí paměť a zapamatuje si název pečiva
- dítě si aktivně všímá života ve svém okolí
- dítě umí kooperovat se svými kamarády během společné pohybové hry
- dítě chápe význam slušného chování
- dítě si upřesňuje početní představy prostřednictvím hry na obchod

Charakteristika - pekařské řemeslo

Pekařské řemeslo lze pokládat za jedno z nejstarších. Jeho počátky sahají až do období středověku. V této době pracovali pekaři jenom ve městech. Vrchnost udělovala povolení k provozování, kterých mohlo být ve městech jen určitý počet. V té době se pekly dva druhy chleba. Chléb tmavý ze žitné mouky a kvásku a světlý z pšeničné mouky a droždí. Postupem času se světlý chléb začal vylepšovat přidáním mléka, tuku, vajec, a tak začaly vznikat žemle, rohlíky, preclíky a jemné pečivo. Na venkově si lidé pekli chléb i pečivo sami doma. V dnešní době ruční výrobu nahradily stroje. Tradiční poctivé řemeslo se začalo pozvolna vytrácet. Ne však v Kamenici nad Lipou, kde máme soukromou pekárnu, která vyrábí pečivo podle klasických pekařských postupů, ruční výrobou. Chleba a pečiva si musíme vážit, protože je to dar přírody a lidské práce (Kulhánková - Řemesla ve hře písni a tanci, 2009).

Znáš své pečivo?

Pomůcky: Děti si přinesou své vlastní pečivo z domova do MŠ

Postup: Sedíme v kruhu a každé dítě má před sebou papírový tácek s vlastním pečivem. V kruhu je posouvána mašinka Emilka (hračka), u koho se zastaví, ten hovoří. Dítě si kousne do pečiva a řekne: „*Mašinko Emilko moje pečivo je sladké, slané apod. ...*“

Povídání s mašinkou Emilkou:

Emilka si s dětmi prohlíží obrázkové kartičky, na kterých jsou zobrazeny různé druhy

pečiva, které se děti pokusí pojmenovat. Pečivo, jež děti nepoznají, doplní a pojmenuje Emilka.

Pamatovaná:

Realizace: Děti si na stole pozorně prohlédnou dvanáct kartiček s vyobrazeným pečivem (jde o tentýž herní materiál, který byl použit v předešlé aktivitě). Jedno dítě se vždy otočí (nebo mu jsou oči zakryté šátkem) a odebereme jednu až dvě kartičky. Úkolem dítěte je uhodnout, která kartička chybí.

Pohybová hra - Bublanina s ovocem:

Do role pekařky v tomto okamžiku vstupuji já. Uvázala jsem si kolem pasu bílou zástěru, na hlavu nasadila pekařskou čepici a do ruky jsem si vzala velkou dřevěnou vařečku. „*Děti, teď jsem pekařka Vlastina a přemýšlím, co bych mohla upéci. Víte co pečou vaše maminky?*“ Společně jsme se dohodli, že upečeme bublaninu. Děti ve hře představují jednotlivé suroviny potřebné k zhotovení moučnicku.

Realizace: „*Na těsto potřebujeme vhodnou nádobu*“ – lanem znázorníme velký kruh, který symbolizuje mísu. „*Do těsta nejdříve rozklepneme tři vejce (tři děti skočí do kruhu), potom přidáme máslo (do kruhu vstoupí dvě děti), trochu cukru (tři děti). Všechny tyto suroviny musíme řádně promísit a rozetřít (míchám vařečkou a děti, které jsou v kruhu, se zde volně pohybují - mísí). Dále musíme přidat polohrubou mouku (do kruhu v kročí dalších čtyři děti), jeden prášek do pečiva (do kruhu vstoupí jedno dítě). Znovu vše řádně promícháme vařečkou, ale jde to již ztuha, těsto je husté (děti kráčí pomalu a vysoko zvedají nohy), proto ho musíme promíchat mixérem (moje ruce představují elektrické metly, děti pobíhají rychleji jedním směrem, přitom je jemně lechtám). Těsto je konečně hotové. Co teď s ním? Musíme ho vylít na plech. (z lana vytvoříme obdélník a děti se v něm uloží). Co nám chybí? Musíme navrch poklást ovoce. (každému dítěti položíme na břicho jednu imaginární malinu). Tak a co teď? Šup s tím do trouby! Těsto na pekáči bublá (děti nafukují a vyfukují tváře), vždyť je to také bublanina, zvětšuje se (děti jdou do dřepu). A už je celá bublanina krásně do zlatova upečená (děti si stoupnou a chytanou se za ruce).“*

Poznámka: Uvedené počty dětí při tvorbě těsta se přizpůsobí skutečnému počtu dětí ve třídě, aby se na každého dostalo.

Výtvarná činnost - koláče jako od maminky:

Pomůcky: Kulaté papírové talířky, štětce, mák, mandle, rozinky, nůžky, běloba, lepidlo.

Postup: Z papírového talířku si děti podle šablony vystříhnou kruh (koláč). Okraj koláče natřou žlutou barvou a prostředek vybarví podle toho, zda chtějí mít koláč makový (černou barvou), tvarohový (použití běloby), s marmeládou (červený). Tyto barvy mohou různě kombinovat, neboť koláče mohou být i tvarohovo-makové apod. Když jsou děti s barvičkami hotové, můžeme koláče ozdobit rozinkami, mákem, mandlemi, které přilepíme lepidlem.

Pracovní činnost - My jsme malí pekaři, práce se nám podaří:

Pomůcky: Modelína.

Postup: Děti mají k dispozici modelínu, ze které tvarují své oblíbené pečivo – rohlíky, preclíky, housky, koláče, makovky.

Hra - prodejna pečiva:

Pomůcky: Vhodný „nábytek“ ze třídy, dětská kasa, papírové tácky, různobarevná papírová kolečka (peníze).

Realizace: Na stůl si děti vyskládají vyrobené pečivo z modelíny a na židličku položí papírové tácky. Každý druh pečiva stojí jedno papírové kolečko. Děti se střídají v rolích prodavačů a zákazníků. Při hře děti vyjadřují verbálně své požadavky, jaké pečivo si přejí, a přitom dodržují zdvořilostní návyky (při vstupu do prodejny pozdraví, po obslužení poděkují a rozloučí se).

Dramatizace písně s pohybem - Pekař peče housky:

Pohybová aktivita (Kulhánková - Řemesla ve hře, písní a tanci, 2009, s. 101).

Exkurze v pekárně:

Prohlídka soukromé pekárny v Kamenici nad Lipou. Majitel ing. Z. Velíšek nás ochotně provedl novou pekárnou. Děti měly možnost vidět v praxi vše, o čem jsme si předešlé

dny povídali. Pan Velíšek trpělivě popisoval dětem celý výrobní proces, od zadělání a hnětení těsta, přes tvarování, motání, kynutí a konečnou část pečení v peci. Také upozornil děti na zajímavý postřeh, že každý zaměstnanec má svůj úsek výroby, který ovládá. Práce jednoho pekaře přímo navazuje na práci dalšího. Vzájemnou spoluprací vytvoří jedno společné dílo - voňavý chléb.

Reflexe na nabízené aktivity

Společně s dětmi jsme reflektovali nové poznatky. Děti došly k závěru, že lidé, kteří něco dovedou, jsou pro společnost důležití a je třeba si jejich práce vážit. Děti se také zamýšlely nad prací pekaře a uznaly, že nám všem usnadňuje život.

Evaluace

Hra určená na rozvoj paměti nazvaná „Pamatovaná“ děti bavila. Jen dva chlapci si nepamatovali, které obrázky schází. Výtvarná činnost s výrobou koláčů děti také zaujala a to jak dívky, tak chlapce. O pracovní činnosti s výrobou pečiva z modelíny děti již zájem neměly. Proto jsem je nenutila a k aktivitě s prodáváním pečiva stačilo prodávání vyrobených koláčků z papíru. Největší úspěch jsem zaznamenala při pohybové hře „Bublanina“, při které si děti užily mnoho zábavy a smíchu. Naopak dramatizace písně s pohybem podle knihy E. Kulhánkové dětem nevyhovovala. Důvodem menšího nadšení byl zřejmě malý prostor pro vlastní improvizaci pohybů.

6.1.5. Řemeslo - perníkář

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- osvojení výtvarných i praktických dovedností
- rozvoj prosociálního chování
- posilování a rozvoj dětského přátelství
- osvojení si dovedností, které předcházejí čtení (paměť)
- seznámení s perníkářským řemeslem
- rozvoj pohybových schopností
- rozvoj myšlení a řešení problému

Očekávané výstupy:

- dítě se umí zapojit a aktivně spolupracuje při výrobě těsta, pečení a zdobení perníčků
- dítě se umí k ostatním dětem chovat prosociálně
- dítě si uvědomuje svůj vztah ke svému kamarádovi
- dítě umí odhadnout cit pro to, co se druhému líbí a co již ne
- dítě umí sladit pohyb s rytmem písně
- dítě rozumí vtipu a upravuje pohádku do správné verze

Charakteristika: Perníkářské řemeslo

Toto řemeslo bylo dlouhou dobu součástí řemesla pekařského. První zmínky o českém perníku sahají až do 14. století. Obliba perníku postupně vzrůstala. Perníkáři do svého těsta přidávali rozmanité koření, med a jiné suroviny, které si každý perníkář pečlivě střežil a recepty na jejich zhotovení se předávaly jen v rodině z otce na syna. Perníčky tak, jak je známe dnes, vykrojované kovovými formičkami (vykrojovátky) a zdobené cukrovo-bílkovou polevou se rozšířily na přelomu 19. až 20. století. Perníkáři své zboží prodávali na poutích, jarmarcích, trzích, o posvíceních a o svátcích. Perníčky se staly symbolem milostného dorozumívání. Záměry chlapce, který koupil na pouti dívce perníkové srdce, byly zřejmé (Kulhánková – Řemesla ve hře, písni a tanci, 2009).

Jak se pozná láska?

Mašinka Emilka mluví k dětem: „*Darované perníkové srdce je znamením lásky. Jak se ale pozná, že je někdo zamilovaný, jak se chová? Víte to děti?*“

Realizace: Děti se pokusí mimikou a gesty vyjádřit, že mají druhého rády.

Výtvarná činnost - perníkové srdce z perníku:

Pomůcky: Hnědý barevný papír, čtvrtka A4, lepidlo na papír, temperová barva běloba, nůžky, štětec, nádoba na vodu, šablona ve tvaru srdce, tužka.

Postup: Děti podle šablony obkreslí na hnědý papír a bílou čtvrtku srdíčka. Poté je vystříhnou a na hnědá srdíčka malují štětcem a bělobou různé ornamenty. Nakonec slepí nazdobená srdíčka s bílými tak, aby ta namalovaná byla vidět.

Srdíčkové pohlazení:

Děti sedí v kruhu na koberci a společně si povídají, jaké to je mít někoho rád a být někým milován. Na každém člověku lze objevit něco, zač ho můžeme mít rádi, nebo čím nám může být sympatický.

Realizace: Po kruhu je posíláno jedno právě vyrobené srdíčko. Ten kdo ho drží v ruce, může nahlas sdělit, komu by chtěl toto srdíčko věnovat a proč.

Příklad: „*Dávám ti srdíčko, protože se umíš hezky usmívat, protože si kamarád, protože jsi mi pomohl zapnout zip u bundy ...*“

Poznámka: Při této aktivitě je nutné dbát na to, aby bylo „obdarované“ každé dítě.

Asociační kolečko:

Výrobek – srdíčko ještě využijeme pro vyjádření asociace na slovo perníčky. Kdo má předmět v ruce, ten má i slovo.

Příklad: „*Když se řekne perníček, napadne mě: Vánoce, cukroví, buchta, pohádka Perníková chaloupka atd. ...*“

Volné převyprávění pohádky - Perníková chaloupka:

Realizace: Každé dítě převypráví část pohádky, střídání dětí je regulováno úderem na triangl.

Motivační text: Paní učitelka mluví k dětem: „*Mašinka Emilka tuto pohádku tak dobře neznala a celou ji popletla. Dávejte dobrý pozor, a co nebude správně, opravte.*“

Popletená pohádka:

Realizace: Učitelka vypráví příběh a děti ji společně opravují. Například: „*Byl jednou jeden dřevorubec a ten měl dva syny Pavlíka a Matěje.*“ Děti reagují: „*Ne, tak to nebylo, neměl dva syny, ale Jeníčka a Mařenku,*“ nebo „*Tatínek zavedl Jeníčka a Mařenku do lesa, kde rostlo plno rybízu atd. ...*“

Simultánní pantomimická ilustrace:

Píseň: Pekla vdolky (Kulhánková – Písničky a říkadla s tancem, 1999, s. 56)

Realizace: Děti zpívají píseň a během ní si vymyslí svůj vlastní pohyb, který předvedou. Pohyb by měl korespondovat s textem písně.

Výroba domácích perníčků:

Recept: 650 g hladké mouky, 250 g moučkového cukru, 2 lžičky jedlé sody, 3 lžičky perníkového koření, 50 g rozpuštěného másla, 100 g rozešřátého medu, 4 vejce.

Realizace: Děti společnými silami zadělají těsto, vyválí placku, vykrajují různé tvary podle kovových formiček. Perníčky pak upečou v elektrické troubě. Na úplný konec potřou perníčky žloutkem, aby byly lesklé.

Zdobení perníčků:

Realizace: Hotové perníčky zdobí děti polevou od Dr. Oetkera, jež je pro děti vhodnější. Je vyrobená v malých tubách, které se dětem mnohem lépe drží v ruce, oproti klasickým zdobícím „sáčkům“. Perníčky si děti zdobí podle vlastní představivosti a fantazie.

Reflexe aktivit:

Děti sedí v kruhu a v míse uprostřed jsou připravené kartičky s „perníkovými“ emotikony (smajlíky). Emotikony vyjadřují různé pocity: smutný, ustaraný, rozzlobený, usmívající, veselý. Děti si z nabídky emotikonů vybírají podle toho, jak se jim nabízená činnost líbila, jak se u ní cítily. Poté, co si vyberou kartičku s emotikonem, se pokusí (pokud chtějí) vyjádřit a popsat své pocity i verbální cestou.

Evaluace:

Při výtvarné aktivitě jsem pomáhala pouze mladším dětem s vystřihováním srdíček, starší děti neměly s prací problém. Během vyprávění pohádky nespolečně pracovali dva chlapci (styděli se prezentovat své vyprávění před ostatními). Popletená pohádka působila humorně. Děti na ni reagovaly se smíchem a správně napravovaly děj příběhu. Hnětení, výroba těsta a vykrajování tvarů perníčků bavila především děvčata, chlapci se více angažovali při pečení a hlídání „trouby“. Vlastní zdobení perníčků bylo pro děti trochu obtížnější, ale za to vznikaly zajímavé ornamenty, které byly vskutku originální.

6.1.6. Řemeslo - sklář

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- rozvoj vnímání v oblasti tradičního sklářského řemesla
- rozvoj citlivosti a vnímání návštěvou kulturního místa (kostela)
- stimulování zrakového vnímání
- rozvoj předmatematických dovedností
- rozvoj jemné motoriky (lepení a skládání skleněné drtě)
- podpora zájmu o umění a umělecká díla
- rozvoj tvořivosti

Očekávané výstupy:

- dítě dokáže vyjádřit svou představivost, fantazii a pocity
- dítě chápe matematické třídění (větší, menší, více, méně)
- dítě rozeznává barvy a jejich odstíny a umí je použít při skládání a lepení na šablonu
- dítě se umí vyjádřit pomocí tvořivých výtvarných činností

Charakteristika: Sklářské řemeslo

Písemné doklady o znalosti sklářství na našem území spadají až do 12. století. S vývojem společnosti a na pozadí různých dějin se vyvíjelo také sklářské řemeslo. Výrobky ze skla se neustále zdokonalovaly a lidé se ho naučili všestranně používat. Sklo vzniká tavením ve sklářských pecích. Jeho základní surovinou k výrobě je sklářský písek a taviva (soda, potaš, oxid vápenatý). Sklo je bezbarvá hmota a teprve přidáním různých sloučenin získává sklo požadované zabarvení. Například modré sklo vzniká přidáním směsi kobaltu, červené sklo přidáním směsi zlata a zelené sklo přidáním směsi železa (Vondruška, 2002).

Pohádka o smutném pánu

Jednou ráno odpojili mašince Emilce vagónky pro cestující a místo nich připojili

nákladní vozy plné dříví, které měla Emilka dovézt do Obrataně. Po nádraží se procházel pán, klobouk měl naražený hluboko do čela, aby mu nebylo vidět moc do tváře. Byl celý zasmušilý a tvářil se velmi smutně. Emilka si ho chvíli prohlížela a pak její zvědavost přeci jen zvítězila a toho smutného pána se zeptala: „Promiňte, připadáte mi velmi nešťastný.“ Pán se nejdříve zamračil, protože ho překvapilo, že ho někdo oslovil, ale když uviděl, že na něj mluví ta milá lokomotiva, malinko se usmál a pravil: „Víš, mašinko, já vždycky když vidím, jak se nakládá dříví, vzpomenu si, jak se také dříve vozilo dříví do sklárny a všechno se mi to tím připomene.“ „Co všechno?“, naléhala Emilka. Pán s kloboukem pokračoval: „Jsem smutný proto, že už je ve Včelničce sklárna zrušená, jsem totiž bývalý sklář.“ „Sklář?“, opakovala po něm polohlasně mašinka.

Jejich rozhovor vyrušil příchod pana strojvedoucího a pana výpravčího. Strojvedoucí Josífek si odkašlal a poznamenal: „Nerad ruším váš rozhovor, ale jízdní řád se musí dodržovat a nyní už je čas, abychom jeli.“ Emilka udělala „smutné oči“, to ona uměla velmi dobře a zkusila obměkčit svého „mašin-fíru“: „Josífku, mám dnes prosbu, vezmeme s sebou do Obrataně, tady toho pána, ráda bych, aby mi svůj příběh dopověděl.“ Josífek na to odpověděl: „No dobře, možná by to i šlo, v kabině strojvedoucího se místo pro dva lidi najde, ale má vůbec pán zájem s námi jet, ptala ses ho?“ Mašinka vyhrkla: „Neptala, ale myslím, že bude chtít, je moc smutný a určitě se potřebuje ze svého trápení vypovídat ...“

Odhad Emilky byl správný. Pán s kloboukem se představil jako Jaroslav Laňka a na cestu do Obrataně se s mašinkou a Josífkem rád vypravil. Celou cestu pak Emilce vyprávěl historii včelničské sklárny od jejího založení Antonínem Rücklem, až po současnost se zmiňovaným ukončením provozu ...

Mašinka Emilka mluví k dětem:

„Děti, od pana Laňky jsem se dozvěděla, že sklářské řemeslo má úzkou souvislost s naším městem. Pouhé dva kilometry od Kamenice nad Lipou v obci Včelnička stojí bývalá sklářská huť, kde se sklo vyrábělo. V Kamenici nad Lipou se pak sklo dále zdobilo rytím, broušením a malováním. Ale víte děti, jak sklo vypadá? Zkuste ho najít v prostorách naší třídy!“

Realizace: Děti hledají v místnosti sklo. Hmatem a zrakem se s ním seznamují. Poté si děti sednou do kruhu, a kdo chce, odpovídá mašinice na její otázky. Mašinice odpovídá pouze ten, kdo si ji vezme do ruky.

Motivační otázky mašinky Emilky:

„Co jste zjistily? Jaké je sklo a jaké má vlastnosti? Kde všude se můžeme se sklem setkat?“

Výtvarná technika - malování na sklo:

Poznámka: Z bezpečnostních důvodů jsem použila místo skleněných předloh plastové.

Pomůcky: Plastové předlohy (různé motivy – rybičky, motýlci, berušky), barvy na sklo, nit.

Pracovní postup: Černá kontura je již předtištěna, což dětem usnadní práci. Barvy na sklo děti roztírají štětečkem, nebo je nanáší rovnoměrně přímo z tuby. Děti barvou vyplňují plochy mezi konturami libovolně dle své fantazie. Po dokončení nechají obrázky zaschnout a poté navléknou niť k zavěšení.

Téma k poznávání - vitráže:

Paní učitelka mluví k dětem: *„Když jsme si říkali o možnostech využití skla, zmiňovala jsem se vám také o vitrážích. Abyste dostaly přesnou představu o tom, co jsou vitráže, půjdeme se na ně podívat do našeho kostela.“*

Návštěva kostela Všech svatých v Kamenici nad Lipou:

Poznámka: Před vstupem do kostela je vhodné vytvořit podmínky a děti na vstup do chrámu připravit. Učitelka by měla dětem vysvětlit, že kostel je zvláštní prostředí, v němž se pokusíme zklidnit, ztišit a necháme tak na sebe působit tajuplnost tohoto prostředí.

Realizace: Děti se nejprve rozejdou po kostele a v klidu si prohlížejí okna, na kterých jsou vyobrazeni svatí. Poté si samy vyberou tu vitráž, která je nejvíce zaujala. K pozornému vnímání pomáháme dětem poznámkami: *„Všimni si, co drží postava v ruce, kam se asi dívá a coby nám řekla, kdyby mohla promluvit atd.“* Děti vyjadřují své postřehy a poznatky, které jsou spojené s běžnou životní zkušeností.

Čarování se sklem:

Pomůcky: Skleněné zahradní kameny různých barev.

Motivační text: Paní učitelka mluví k dětem: „*Podívejte se na tyto zahradní kameny, mně připadají tajemné a magické. Když se podíváte na svět skrz ně, vidíte svět úplně jinak.*“

Realizace: Děti si vyberou do ruky skleněné kameny a dívají se na svět kolem sebe skrze ně. Každé sklo svým způsobem vyjadřuje jiný svět. Paní učitelka se ptá: „*Zkuste mi povědět, co byste zařadily do zeleného světa?*“ Děti odpovídají své možnosti: „*Stromy, tráva, louky ...*“ „*A co děti patří do modrého světa?*“ Děti znovu odpovídají své možnosti: „*Moře, nebe, potok ...*“ „*A jak děti vidíte žlutý svět?*“ Děti po chvíli reagují: „*Slunce, hvězdy, písek ...*“

Předmatické dovednosti:

Porovnávání: (větší x menší; více x méně)

- Najdi mezi „kameny“ největší a naopak nejmenší kámen.
- Ukaž, na které hromádce je kamenů více a na které méně.

Výtvarná aktivita - chrámové vitráže:

Pomůcky: Skleněná drť (hrany jsou obroušené, takže nehrozí poranění), vytištěné obrázky černobílého formátu (postavy svatých jsou zobrazované v „chrámovém rámečku“), barevné čtvrtky, štětec, víceúčelové lepidlo apli.

Pracovní postup: Nejdříve si připravíme šablonu A4 s předtištěnými motivy svatých. Pro lepší pevnost je vhodnější nalepit obrázek svatých na barevné čtvrtky, které zároveň poslouží jako rámeček konečného výrobku. Do mističek nasypeme korálkovou drť a postupně ji lepíme na připravený obrázek. Po dokončení výrobku je vhodné nechat obrázek dostatečně zaschnout, abychom zabránili odpadávání korálků.

Reflexe dětí na nabízené aktivity:

Děti sedí v kruhu a uprostřed jsou připravené dvě velké zavařovací sklenice. Jedna je prázdná a druhá je plná zbylé barevné skleněné drtě. Paní učitelka se ptá na jednotlivé aktivity a děti podle vlastního hodnocení vezmou barevnou drť a přemístí ji do druhé nádoby. Oblíbenost aktivity je odstupňovaná od jednoho sklíčka do počtu tří sklíček.

Evaluace

V úvodní aktivitě (rozhovor mašinky Emilky s dětmi) děti z počátku moc nevěděly, kde se v běžném životě mohou setkat se sklem, ale pak si postupně vzpomínaly a jmenovaly například brýle, sklo v autě, nebo skleničky na pití. Návštěva kostela měla pro děti výjimečnou atmosféru. Většina dětí byla v kostele poprvé a prostory kostela na ně působily magicky. Děti mě samy upozorňovaly na vůni a změněnou akustiku. Výtvarné aktivity překvapivě bavily jak chlapce, tak dívky.

6.1.7. Profese - lesník

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- vedení dětí k ohleduplnosti a lásce k živé přírodě
- osvojení poznatků v péči o životní prostředí a prohloubit zájem o les
- rozvoj poznávacích schopností a paměti
- rozvoj a užívání smyslů (čich, hmat, sluch, zrak)
- rozvoj řečových dovedností
- osvojení prostorových pojmů
- ovládání pohybového aparátu pomocí pantomimy
- posilování úcty k důležité práci lesníka
- rozvoj grafomotoriky

Očekávané výstupy:

- dítě si aktivně všímá estetických krás přírody
- dítě chápe základní ekologické souvislosti a funkce lesa
- dítě rozpoznává podstatné znaky a vlastnosti (stromy, listy a jejich plody)
- dítě rozumí souvislostem mezi vzhledem přírody a činností (prací) člověka
- dítě umí smysluplně vyjádřit své myšlenky a pocity
- dítě rozumí pojmům osová vzdálenost, vpravo a vlevo
- dítě se umí vyjadřovat pohybem a vlastní pantomimou

Charakteristika: profese lesník

Člověk, který se stará o les během celého roku, je lesník. Někdo si může myslet, že les vyrůstá sám a nikdo se o něj nemusí starat, ale tak to není. Lesník své práci rozumí, ví, který strom pokácet, aby se přitom neublížilo lesu a nepokácel se přitom zdravý strom. Lesník chrání stromy před škůdci a jejich přemnožením. Umí hospodařit s dřevem, zná, které dřevo lze použít jako palivové a které odvést na pilu, kde se bude dál zpracovávat. Lesník je také takovým strážcem lesa, jenž dbá na to, aby rovnováha mezi těžbou dřeva a výsadbou nových stromků byla ve správném poměru.

Čtení z knihy - Cyril a lesní skřítek:

(Adamovská, 2007, s. 20)

Motivační otázky: Povídání si o příběhu a hledání důležitých momentů. „*Co se stromům nelíbilo? Co ukrývají některé stromy? Stromy vydechují to, co my lidé, zvířata k dýchání nutně potřebujeme, víš co to je?*“

Prohlížení dřeva s mašinkou Emilkou:

Pomůcky: Různé druhy dřeva (bukové, smrkové, březové, olšové).

Postup: Mašinka Emilka rozváží ve svých vagónkách, různé druhy dřeva tak, aby každé dítě mělo v ruce jeden kus. Děti vnímají svůj vzorek dřeva svými smysly a popisují své dojmy. Dřevo je tvrdé, dá se na něj zaklepat, příjemně voní, pouští smůlu – lepí, každé dřevo má jinou barvu atd.

Prohlížení encyklopedie o lese:

Děti si všímají členění lesa - jehličnatý, listnatý a smíšený les. Vnímají a ukazují si jednotlivé druhy stromů, jaké mají plody, listy a společné znaky jehličnatých, či listnatých stromů, jako jsou kmeny, kořeny apod. (Průvodce naší přírodou, 2006).

Pohybová hra - Jak roste smrček:

Krátké motivační povídání: Paní učitelka si vezme na hlavu myslivecký klobouk a je z ní lesník „Pepík“, co mluví k dětem: „*Plody jehličnanů jsou šišky a v nich jsou skrytá semínka. Když dozrají, vypadnou ze šišky, vítr je rozfouká po lese a některé zapustí*

kořínky a začnou klíčit. Pojďme si to vyzkoušet. Teď vás začaruji a místo dětí z vás budou semínka.“

Čáry, máry ramínka,

ať jsou z dětí semínka!

(jedná se o autorské říkadlo)

Realizace: Paní učitelka hovoří v roli lesníka (Pepíka) a děti (semínka) situaci ztvárňují pohybem a pantomimou. „*Vítr fouká fííí, všechny semínka rozfouká po lese* (děti běhají v prostoru třídy). Na předem domluvený signál (např. úder ozvučnými dřívky) se děti zastaví a sednou si do dřepu. *Semínka zapouští kořínky* (děti se otočí v dřepu 2x kolem své osy). *Jak svítí sluníčko, tak semínko roste, rozvíjí se* (děti se pomalu zvedají, protahují). *A už je z něho proutek. Proutek sílí, chce být co největší* (děti natahují ruce ke stropu, pokusí se o krátkou výdrž ve stoji na špičkách). *A z proutku máme krásný mladý stromeček.“* Lesník Pepík se každého dítěte zeptá, jaký strom představuje (malé děti mohou pouze říci, zda je strom listnatý nebo jehličnatý).

Počasí v lese:

„*Takový strom i celý les je vystaven různým změnám počasí. Jaké počasí může nastat v lese a co to udělá se stromy?“* ptá se lesník Pepík. Děti odpovídají své možnosti a hned společně s ním na ně hledají různá zajímavá ztvárnění.

- Fouká vítr - kmen i větve stromu se ohýbají (děti se protáčí okolo pasu)
- Prší - větve jsou svěšené (ruce dětí jsou téměř u těla)
- Svítí slunce – větve jsou vzpřímené (děti ruce napřímí a zvedají je vzhůru)

Autorským říkadlem vracíme děti z postav semínek zpět do reality.

Čáry, máry bílé květy,

ať tu jsou zas všechny děti!

Malí přírodovědci:

Výprava do nedalekého lesa. Děti si v lese všímají jednotlivých stromů, jejich velikostí, struktury kůry, barvy listů, jehličí.

Můj strom:

Realizace: Během procházky lesem si děti vyberou strom, který se jim líbí, nebo je něčím zaujal. Vybraný strom obejmou, nebo pohladí a popřejí mu, aby se mu „dařilo“. Na památku si děti mohou obkreslit strukturu kůry na papír.

Pomůcky: Papír, barevné pastely, nebo křídly.

Postup: Jedno dítě přiloží papír ke kmeni stromu a druhé začne jemně na papír roztírat barvu, aby se vykreslil vzor kůry. Při roztírání křídly je nutné si počínat opatrně, protože může dojít k protrhnutí papíru. Na druhém stromu si úlohy vymění. Svému stromu mohou děti vymyslet jméno, které pak paní učitelka napíše na hotovou „kresbu“.

Naše pozorování:

Při procházce lesem si všímáme, zda strom někdo „navštívil“ (okousané listy, díry v kůře, hnízdo na stromě ...) Stromy mohou některým živočichům poskytovat obydlí (ptáci), potravu (kůrovci), nebo ho některá zvířátka navštěvují (veverky).

Po stopách lesníka:

Děti hledají v lese stopy po práci lesníků. Zjištěné nálezy: lesní školka, pokrácené krátké klády – polena, která jsou vyskládána do hranice vedle lesní cesty, zbylé pařezy po vykácených stromech.

Zastavení a vytvoření společného kruhu:

Postup: Všechny děti se na chvíli ztiší a zaposlouchají se do zvuků a vůní lesa. Následuje posílání smrkové šišky. Kdo má šišku v ruce, sdělí ostatním, co slyšel, nebo cítil.

Otázky k zamyšlení: *Proč myslíte, že je nám v lese dobře? Proč je les pro lidi důležitý? Jak ho můžeme chránit?*

Pohybová hra - Házení šiškou na cíl, Hra na schovávanou za silné kmeny stromů

Námět pro grafomotoriku:

Děti si z přinesených listů vyberou jeden list. Tento list si nalepí na čtvrtku, obkreslí ho a potom obrys pastelkou zvětšují. Vybraný list si mohou také pojmenovat, jestli si

pamatují, ke kterému stromu list patřil (např. javor, bříza, dub). Na zbylých nepoužitých listech pozorujeme překládáním osu souměrnosti. Děti si tak všimají, že co je nalevo, je také i napravo (Doležalová - Rozvoj grafomotoriky v projektech, 2010).

Pracovní list:

Porovnávání obrázků a stupňování přídavných jmen.

Velký	Menší	Nejmenší
strom	stromek	stromček
list	lístek	lísteček
kůň	koník	koníček

Pracovní činnost - Lesní čarodějky:

(Kickbusch a Ritter, et al. - Tvoříme z přírodních materiálů, 2006, s. 12)

Reflektivní dialog:

Učitelka s dětmi sedí v kruhu a ve směru hodinových ručiček je posílána čepice lesníka Pepíka. Kdo si jí nasadí na hlavu, tak mluví.

Motivační otázky: *Jaké jsou stromy, jsou stejné? Proč se nám v lese líbí? Která aktivita tě bavila a proč?*

Evaluace:

Velké zaujetí jsem zaznamenala přímo v lesním prostředí. Děti si své představy mohly konkrétně vyzkoušet, osahat a prožít prostřednictvím drobných her a vlastních objevů. Volný prostor v přírodě a předešlé aktivity vedly k zvýšení citlivosti, zvědavosti a přirozenému zájmu o les. Děti byly vynalézavé a vytrvalé v kladení otázek, na které jsem občas sama neznala odpověď. Při návratu do MŠ jsme proto pokračovali v hledání odpovědí v knihách a encyklopediích. Děti bavila hra na semínka a lesníka Pepíka. Všechny se snažily vytvořit pantomimicky růst stromku a šlo jim to velmi dobře. Toto téma děti nadchlo. Pro zájem dětí jsme se věnovali lesnickému tématu po dobu deseti dnů.

6.1.8. Řemeslo - zedník

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- rozvoj představivosti, tvořivosti a vlastní fantazie
- vnímat svět kolem sebe a uvědomovat si sounáležitost s ním
- rozvoj estetického vnímání a posilování citového vztahu k městu, ve kterém žiji
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností
- orientace v obsahovém významu slov, porozumět slyšenému příběhu
- rozvoj jemné motoriky
- procvičování geometrických tvarů
- společný prožitek a radost z podařeného díla
- rozvoj kooperace a respektování ostatních dětí, jejich individuality i rozdílnosti názorů

Očekávané výstupy:

- dítě vnímá a porovnává rozdíly historické architektury s moderní výstavbou.
- dítě si pamatuje krátký text básně.
- dítě umí použít antonyma (slova opačného významu).
- dítě umí manipulovat s konstruktivní stavebnicí.
- dítě pozná a pojmenuje základní geometrické tvary (čtverec, obdélník, trojúhelník).
- dítě umí improvizovat se svými nápady a vymyslet volné pokračování příběhu.
- dítě umí vnímat a respektovat názory ostatních dětí při společné hře.

Charakteristika - zednické řemeslo

Stavební řemesla byla vždy důležitou součástí lidského žití. Zedníci jsou lidé, kteří umí stavět domy. Své stavby stavěli zedníci nejdříve z kamene a dřeva, později z cihel a tvárnic. Obdivovat náročnou práci zedníků můžeme jak na historických

stavbách kostelů, radnic, zámků, ale i na novostavbách stavěných v současné době (Kulhánková – Řemesla ve hře, písni a tanci, 2009).

Lokomotiva Emilka mluví k dětem: „*Děti, všichni, kdo tu jste, někde bydlíte, máte svůj domov. Mým domovem je vlakové nádraží v Kamenici nad Lipou, na jehož návštěvu vás nyní zvu.*“

Prohlídka Kamenického vlakového nádraží:

Na kamenickém vlakovém nádraží na nás čekal bývalý výpravčí Jindřich Kameník. Ten nás ochotně provedl všemi prostory na nádraží a nahlédli jsme i do přilehlých budov, do kterých nemá přístup běžná veřejnost. V jedné z těchto budov se také tisknou původní Edmonsonovy lepenkové jízdenky, jejichž obsluhu si děti mohly vyzkoušet. Pan Kameník nám také pověděl, že v roce 2008 získalo naše nádraží ocenění za druhé místo v soutěži o nejkrásnější nádraží v ČR.

Téma k povídání:

Nádraží je naší Emilky domov. Je hezké cestovat, poznávat nové kraje, ale nejkrásnější je mít se kam vrátet ...

Víte, kde bydlíte? Jak se jmenuje město, nebo vesnice, ve které žijete? Jaký je dům, ve kterém bydlíte? A kdo ten dům postavil? Jací řemeslníci zde přitom pracovali?

Prohlídka obrázků - nářadí zedníka:

Na obrázcích si děti prohlídají zednickou lžici, naběračku (fanku), hladítko, zednické kladívko, vodováhu a také strojní vybavení (míchačka na maltu, sbíječka, vrtačka atd.).

Kognitivní činnosti - kladení otázek:

„*Co myslíte děti, jaké schopnosti by správný zedník měl mít?*“ Děti verbálně vyjadřují své myšlenky a představy: „*Měl by být pracovitý, šikovný, silný ...*“ Motivace dětí dalšími otázkami: „*Zedník musí vědět, kterou práci udělat dříve a kterou později, takže si musí práci umět dobře ...*“ Děti odpovídají: „*Naplánovat a připravit materiál.*“ „*Zedník se také často pohybuje po lešení, pracuje ve výškách, proto musí být obratný, fyzicky zdatný a nesmí se bát čeho ...*“ Děti znovu odpovídají: „*Výšek.*“

Tvoření antonyma (slova opačného významu) ve hře:

Postup: Děti stojí proti sobě ve dvou řadách. Nejdříve děti použijí přídavná jména vztahující se k předešlé aktivitě a poté si vyzkouší libovolné přídavná jména s jejich příslušnými opaky. Například děti v jedné řadě řeknou: „*Jsem pracovitý*“ a doprovodí tento výraz příslušným pohybem. Děti z druhé řady řeknou: „*Ba ne, jsi líný*“ a udělají pohyby vztahující se k vyslovenému tvrzení. Příklady použitých slov:

jsem rozčilený	-	jsi klidný
jsem pomalý	-	jsi rychlý
jsem smutný	-	jsi veselý
jsem velký	-	jsi malý

(Mertin a Šimanovský - Hry pomáhají s problémy, 1996).

Báseň - Zedník (Klimková, 2012, s. 76)

Stavění z konstruktivních stavebnic a dřevěných kostek:

Postup: Děti nejprve říkají své nápady, co by mohly ze stavebnice postavit a poté pracují samostatně, nebo ve skupinkách na „své stavbě“.

Návštěva skutečné stavby:

Předem domluvená prohlídka stavby více-funkčního domu s fundovaným průvodcem Ing. Františkem Houserem. Děti si na stavbě všimaly práce jednotlivce i vzájemné kooperace řemeslníků, kdy jedna činnost navazuje na práci druhého. Děti také zkoumaly materiál, se kterým zedník pracuje, dokonce si ho mohly i přímo osahat (cihly, tvárnice, sádkokartonové desky, tepelnou izolace, asfaltovou lepenku, plastové potrubí atd.). Při zpáteční cestě do MŠ děti pozorovaly a vnímaly nejen historické budovy v našem městě, ale i moderní výstavbu.

Posloupnost obrázků - stavba domu krok za krokem:

Postup: Děti si nejdříve prohlédnou naskenované fotografie stavby rodinného domu od počátečních zemních pracích (vykopání základů), přes betonáž základů a základové desky, postavení hrubé stavby, smontování krovu a zhotovení střešní krytiny až po dokončující práce (osazení oken, dveří, nahození omítek, provedení tepelných izolací,

vyzdění příček, nebo postavení sádkartonových stěn atd.). Na poslední fotografii je již hotová novostavba. Poté se děti pokusí seřadit fotografie vedle sebe tak, jak si myslí, že stavba rodinného domu probíhala. Obrázky seřazují zleva doprava. Seřazování obrázků mohou děti doplnit vlastním mluveným popisem toho, co vidí na obrázcích.

Dům, domek, domeček:

Děti si prohlédnou tři druhy geometrických tvarů (obdélník, čtverec a trojúhelník), které jsou od každého ukázaného tvaru ve třech možných velikostech.

1. úkol: Děti porovnávají velikosti tvarů (například: čtverec je malý, větší, největší).
2. úkol: Stavění domečků přiložením odpovídajících tvarů k sobě (k malému čtverci přiřazují malý trojúhelník, či obdélník).

Stavíme nádraží pro Emilku:

Motivační autorská říkanka:

*Cihlu k cihle přilepím,
nádraží si postavím.
Mašinka už z dálky houká,
že tu venku vítr fouká.
Jen si počkej, mašinko,
nedočkává Emilko.
Postavím Ti z krabiček,
malý, hezký domeček.*

Technika: Prostorová tvorba

Pomůcky: Různé velikosti krabiček od čajů, zápalek, velké kartonové krabice, nůžky, lepidlo, barevné papíry, anilinové a temperové barvy, samolepící tapety, černé fixy.

Postup: Děti se rozdělí do skupin. Každá skupina vytváří z připraveného materiálu část nádraží. Děti lepí, stříhají a kreslí podle své fantazie.

Reflektivní dialog:

Kolem paní učitelky, která se převleče za zedníka, vytvoří děti kruh a posadí se. Zedník se dětí ptá, jak se jim konkrétní činnosti líbily, co se dověděly, naučily a jak se přitom cítily. Za snahu dostane každý z dětí čokoládový zlaťák.

Evaluace

Při stavění domů ze stavebnice a dřevěných kostek děti s chutí uplatňovaly vlastní nápady. Děti také zaujala návštěva skutečné stavby, kde si všímaly práce zednických řemeslníků. Při sdílení pocitů a zážitků během společné reflexe se čtyři děti vyjádřily, že jim byl na stavbě nepříjemný zápach a hluk. Skládání obrázků stavby domu podle správné posloupnosti dělalo dětem určité obtíže, ale na druhé straně aktivita dobře podporovala přirozenou spolupráci dětí mezi sebou. Hra se slovy opačného významu byla dětmi přijímána velmi spontánně a byla zdrojem humoru a legrace.

6.1.9. Řemeslo - krajkář

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- seznámení s nabízeným materiálem (paličkovanou krajkou, dečkou a záclonovou textilií) pomocí svých smyslů (hmatem, zrakem)
- podpora improvizčních, hudebně pohybových činností při lidové písni: Červený šátečku kolem se toč
- rozvoj hrubé a jemné motoriky během aktivit s krajkou
- uplatňování představivosti a fantazie pomocí výtvarných výrazových prostředků (pracovní činnost s textilem)
- podpora kooperace mezi dětmi
- rozvoj estetického cítění a seznamování s krajkářskou profesí

Očekávané výstupy:

- dítě hmatem a zrakem zkoumá a poznává vlastnosti materiálu
- dítě při písni improvizuje svými vymyšlenými pohyby
- dítě vytvoří pomocí krajkového materiálu originální obrazce, nebo obrazce podle pokynů učitelky
- dítě spolupracuje na společném díle se svým herním kamarádem a umí se s ním domluvit
- dítě aktivně poznává své okolí v souvislosti s tématem a orientuje se v něm

- dítě vnímá estetickou hodnotu ručně zhotovené paličkované krajky a uvědomuje si hodnotu lidské práce

Charakteristika – krajkářské řemeslo

V minulosti byla krajka znamením vyšší vrstvy – urozených princů a princezen, bohatých lidí, kteří si krajkou zdobili své oblečení. Krajky tenkrát vyráběli chudí lidé, ručně tzv. paličkováním. Krajkářské řemeslo bylo uznávané a často bylo zdrojem obživy pro celou rodinu. Dnes se krajka vyrábí většinou strojově v textilních podnicích na tzv. „rašlových“ strojích. Výhodou strojově vyrobených krajek je rychlost a bezchybnost vzniklého ornamentu. Koupená krajka je hezká, ale ručně vyrobená ji povyšuje na umělecké dílo, pro svou křehkou krásu a obdiv pečlivé práce člověka, který ji vytvořil. Naštěstí i dnes se stále najdou krajkáři, lidé, kteří umějí vytvořit paličkovanou krajkou (Vondrušková a Prošková, 2004).

Pohádka o krajkářce Mařence

Milé děti, bylo srpnové nedělní ráno. Sluníčko bylo plné sil a zářilo svou energií. Uvidělo spící mašinku Emilku a polechtalo ji svým paprskem pod komínem. Emilka se pousmála, otevřela oči a povídá: „Děkuji Sluníčko, za probuzení, já už jsem nespala, jen jsem tak dřímala, víš?“ Pak se podívala na hodiny visící na nástupišti a malinko zaúpěla: „A je, je, to abych si přichvátla.“

Mašinka jezdí v létě každý den, a tak se rychle přichystala, přejela na první kolej a čekala na první cestující. Lidé se postupně scházeli, až jich bylo plné nádraží. Pan strojvedoucí odemknul dveře od vagónků a lidé začali nastupovat. Do prvního vagónu na sedačku, která byla nejbližší k lokomotivě, usedly dvě babičky, které svíraly v rukou proutěné košíčky. Obě byly velmi upovídané, a tak se Emilka brzo dozvěděla, že jedou do Lovětína na houby, protože tam rostou krásné a zdravé hříby, které jsou do domácí bramboračky úplně nejlepší. Vyslechla si i recept na tu bramboračku a v duchu si říkala, že je asi neslušné poslouchat cizí rozhovory. Snažila se tedy neposlouchat, jenže jak se ty dvě starší dámy daly do vzpomínání, což Emilku pochopitelně zajímalo víc, než recept na bramborovou polévku, tak z nich už „uši skoro nezpustila“...

Ty dvě paní se jmenovaly Mařenka a Liduška. Mařenka kdysi pracovala v textilním závodě Tylex, který byl v Kamenici nad Lipou a Liduška, byla její nejlepší kamarádka. Mařenka si povzdechla, zahleděla se zasněným pohledem z okna a dále hovořila k Lidušce: „Liduško, věř mi, že nepřeháním, když Ti říkám, že tenkrát bylo naše zboží hodně žádané a naši odběratelé byli ze západní i východní Evropy, a dokonce i z daleké Asie, či Ameriky!“ Liduška se na Mařenku podívala soucitným pohledem a řekla: „Ale vždyť já vím, Mařenko, že tě to podnes mrzí, že tak dobrý podnik, tak smutně skončil.“ Liduška to myslela upřímně, chtěla Mařenku uchlácholit, ale ta se ještě více „nadurdila“ a pokračovala: „Což o to, já jsem se naučila vyrábět vlastní krajku, protože umím paličkovat, ale co ti mladí, kteří přišli o práci a nemají ještě potřebné zkušenosti...“

Konec věty už Emilka skoro neslyšela, protože musela dodržet nařízení o bezpečnosti a zahoukat, neboť právě přijížděla do stanice. Ta zastávka se jmenovala Lovětín a obě paní zde vystoupily.

Postřehy dětí ze slyšeného příběhu:

- *Pamatuje si název zastávky, kde vystoupily Mařenka s Liduškou?*
- *Kde polechtalo sluníčko Emilku?*

Košíček s překvapením: (poznávání předmětů podle hmatu)

Pomůcky: Proutěný košík, paličkované krajky, dečky, nastříhané kousky záclon.

Realizace: Košík je přikrytý látkou tak, aby do něj nebylo možné vidět. Paní učitelka obchází děti v kruhu. Každé dítě vsune do košíčku ruku a hmatem zjišťuje, co je schované v košíčku. Poté si dítě přiloží ukazováček ke rtům na znamení, že nesmí promluvit dříve, než se vystřídají všechny děti. Dále následuje spontánní reakce dětí na to, co si myslí, že je schované v košíčku.

Smyslové vnímání:

Děti si prohlížejí nastříhané kousky záclon a krajek a libovolně s nimi manipulují. Dále si všímají vlastností připraveného materiálu a verbálně vyjadřují, jaké látky jsou: poddajné, průsvitné, příjemné na dotek apod.

Prostor pro tvořivou představivost a fantazii dětí:

Motivační otázky: „Děti, jak byste šátky a stuhy využily při hře, jak byste si s nimi hrály?“ Odpovědi dětí: „Dalo by se s nimi tančit, stuhy by se mohly použít při cvičení. Stuhly mohou být ocásky čertů, dají se přivazovat.“

Taneček se šátky: upravená lidová píseň (Červený šátečku kolem se toč) s pohybovou improvizací dětí.

Pomůcky: Nastříhané šátky ze záclon.

Realizace: Text písně je upraven tak, že na místo červený šátečku kolem se toč, zpíváme, krajkový šátečku kolem se toč. Děti na základě sluchového vnímání vyjadřují text písně svými vymyšlenými rytmickými pohyby.

Obměna: Kdo má zájem, může vstoupit doprostřed kruhu a „předcvičovat“ ostatním, kteří jeho pohyb napodobují.

Doporučení: Zde je vhodné využít příkladu paní učitelky, která jde do kruhu jako první a po ní se osmělí i další odvážlivci.

„Kreslíme“ stuhou a šátky:

Pomůcky: Stuha nastříhaná na různou délku, šátky ze záclon nastříhané do geometrických tvarů (čtverec a trojúhelník).

Realizace: Děti se pokusí ze stuhly vytvořit jednoduché obrazce, nejprve volně dle své fantazie, později podle pokynů paní učitelky (např. udělej kruh, osmičku, domeček s okny, komínem a zahrádkou). Děti mohou tvořit samostatně, nebo si vzájemně pomáhat a spolupracovat na společném díle.

Kličky a uzlíky:

Realizace: Děti přivazují stuhy k čemukoliv ve třídě (noha od židle, stolu, k topení apod.). Starší děti (předškoláci) se pokusí vytvořit mašličku.

Krajka v přírodě:

Motivační otázky: „Co vám v přírodě může připomínat krajkou?“ (pokud je otázka pro děti příliš těžká, nevědí si s ní rady, napomůže dětem s odpovědí paní učitelka).

„V zimě maluje mráz ... svou krajku na okna. Na jaře se na potoce tvoří ... pěna, v létě nám krajku mohou připomínat... obláčky na obloze.“

Hádanka - Krajkář v přírodě:

(Klimková - Jaro, léto, podzim, zima, s touto knížkou rok je prima, 2012, s. 19)

Háčkuje si krásné krajky,

bez jehlic a bez nití.

Nemá je však pro okrasu,

chce tam mušku lapiti.

Pracovní list: dokresli pavučinu, můžeš nakreslit i pavouka.

Výtvarná činnost: Krajkové rybičky

(Harrison et al. - Každé dítě to zvládne, 2000, s. 44 - 45)

Krajková stezka k budově bývalého textilního závodu Tylex:

Pomůcky: Krajkové stuhy.

Příprava: Krajkové stuhy paní učitelka předem přiváže po cestě k různým předmětům ve městě (například: k dopravním značkám, na oplocení, ke stožáru veřejného osvětlení, k lavičkám).

Realizace: Úkolem dětí je hledat stuhy, které jsou zároveň ukazateli toho, že jdeme správným směrem.

Reflexe dětí:

Po kruhu posíláme šátek ze záclony. Ten kdo drží v ruce šátek, sděluje své zážitky z jednotlivých aktivit

Evaluace

Děti o seznamování s materiálem v přikrytém košíčku projevily nepředstíraný zájem, který byl umocněn zvědavostí. Při zkoumání a prohlížení krajek projevily děti zvědavost. Pohyb v prostoru za doprovodu známé písně děti bavil a pouze dva čtyřletí chlapci se do aktivity nezapojili. Při poslechu příběhu udržely pozornost pouze starší děti. Pracovní činnost s krajkovým materiálem děti zaujala a většina dětí měla

dostatek vlastních nápadů, takže jsem variantu s vytvářením obrázků podle pokynů učitelky ani nezařazovala. V průběhu tvořivých činností si děti ochotně pomáhaly a domlouvaly se na postupu při společné práci. U dvou děvčat jsem zaznamenala prosociální chování, když nabídly pomoc s vytvářením vlastních obrázků čtyřletému chlapci, který si nevěděl rady se zadaným úkolem. Při předcvičování improvizovaných pohybů v kruhu děti respektovaly vyjádření kamaráda a trpělivě vyčkávaly, až na ně přijde řada. Děti také velmi bavila krajková stezka vedoucí k budově bývalého textilního závodu, po které s nadšením hledaly krajky přivázané k různým předmětům. Při zamyšlení nad objevováním krajky v přírodě jsem dětem musela pomoci nápovědou, neboť kladená otázka pro ně byla příliš obtížná. Naopak odpověď na rýmovanou hádanku věděly děti všechny.

6.1.10. Řemeslo - sládek

Úvodní báseň – Jede, jede mašinka

Cíle:

- seznamování se s příběhy a písněmi z prostředí sladovnického řemesla
- poznávání prostředí, ve kterém dítě žije a vytvářet pozitivní vztah k němu
- získávání povědomí o zdraví a jeho ochraně
- zdokonalení pohybových dovedností dětí
- poskytování prostoru pro vyjádření vlastních názorů a postojů
- podpora představ o základních společenských normách

Očekávané výstupy:

- dítě chápe, co je zdraví prospěšné a co zdraví poškozuje
- dítě si osvojuje důležité lidské hodnoty, jako je úcta k lidské práci
- dítě ovládá koordinaci svého těla při cvičení na gymnastickém míči
- dítě se umí orientovat v situaci a na základě zkušeností rozeznat vhodné chování od nevhodného
- dítě chápe, že pokud něco chce, musí o to požádat
- dítě má povědomí o tom, že každá chyba se dá napravit
- dítě umí z paměti krátký text písně

Charakteristika – sladovnické řemeslo

Sládek je člověk, který ovládá technologii výroby piva. Pivo je kvašený, mírně alkoholický nápoj, který má svou osobitou nahořklou chuť. Historie sladovnictví v Čechách sahá až do 11. století. Vaření piva byl vždy výnosný obchod a jeho kvalitě byla věnována velká pozornost. Právo varečné získávali od vrchnosti bohatí měšťané, kteří připravovali slad a rovněž i pivo sami čepovali. Pro dnešní dobu se uchovalo pojmenování sládek pro vedoucího výroby v pivovaru. České pivo se dodnes těší velké popularitě nejen u nás, ale i ve světě, kde je považováno za jeden z hlavních symbolů českých tradičních výrobků (Kulhánková – Řemesla ve hře, písni a tanci, 2009).

Mašinka Emilka vypráví dětem:

„Ve vláčku jsem často vozila p. Kopačku, který je sládkem v Kamenici nad Lipou a pozval vás děti, na návštěvu do zdejšího pivovaru. Povím vám všechno, co od něj vím.“

Jak se pivo vaří:

Ječmen se namočí a nechá se naklíčit. Potom se naklíčené zrna suší na hvozdu. Vzniklý kvas se rozemele, svaří se s vodou a nakonec se přidá chmel. Pivo dál v chladu kvasí a zraje.

Kdo pracoval v pivovaru:

- Sládek – pan starý, který na všechno dohlížel, zejména na kvalitu sladu.
- Sladomel - vozil kvas do mlýna na rozemletí.
- Valeč – válel těžké sudy.
- Pivovarník – svářel kvas s chmelem.
- Sklepník – dohlížel na kvašení piva a na jeho zrání.
- Lízník – ochutnával, zda je pivo dobré.

(Smolíková – Řemesla, 2013)

Tanec a zpěv:

Píseň – Kde je sládek (Kulhánková - Řemesla ve hře, písni a tanci, 2009, s. 134)

Společná diskuse nad problémem:

Motivační otázky: „Je pivo zdravé, nebo není? Mohou ho pít i děti? Jak lze vysvětlit přísloví: Všeho s mírou? Proč musí být dospělí obezřetní při jeho konzumaci?“

Grafomotorické listy:

- Nakresli jednotažné kličky zprava doleva, jako když se chmel plazí po tyči.
- Dokresli ječmen podle osy souměrnosti

Exkurze:

Návštěva soukromého minipivovaru Kokeš v Kamenici nad Lipou.

Práce s příběhem:

Poznámka: Tato hra je určena pro menší skupinku, max. počet 8 dětí.

Realizace: Děti budou postupně v rámci vyprávěného příběhu vstupovat do rolí sládků, hostinských, šenkýřek a pana správce ze zámku. Paní učitelka má v této hře roli vypravěče.

„V jednom kraji v jednom městě, žil jeden vyučený sládek a ten se mohl jmenovat ...“ (děti mu vyberou jméno). „Tento sládek, byl velmi příčinlivý a pracovitý a naučil se vařit výborné pivo. Jeho pivo mělo typickou chmelovou hořkost, karamelovou sladkost a bohatou hustou pěnu. Uvařit kvalitní pivo není jen tak, můžeme si to spolu vyzkoušet.“

Sládkové:

Skupina dětí „sládků“ se pustí do práce a dají se do vaření piva.

Pomůcky: slad – nastříhaný žlutý a hnědý papír, chmel – nastříhaný zelený papír, voda, velký hrnec nebo větší nádoba, pěna do koupele, sítko

Postup: Děti obarvují vodu nastříhaným krepovým papírem a z pěny do koupele vytvoří pивní pěnu.

Kladení motivačních otázek:

„Do jakých nádob se plní hotové pivo? Jakým způsobem může sládek pivo dopravit na potřebné místo?“

Prostor pro zdravotní cviky s gymnastickým míčem:

Dopravujeme „sudy“ (míče) na potřebné místo:

- lehkým driblováním
- kutálením míče nejprve u těla vlevo a vpravo, poté kutálením míče kolem celého těla a nakonec kutálení míče na určené místo
- skákáním na míči vpřed a vzad
- válení sudů – pomocí převrácení vlastního těla

Hostinský a šenkýřky:

Pomůcky: Naběračka, plastové hrnečky a „hotový nápoj“.

Postup: Děti vstupují do role hostinských, šenkýřek a využijí své zážitky z exkurze a zahrají si na čepování piva. Při plnění nádob na pivo (půllitrů) se naskytne prostor pro pozorování. Děti ukazují, ve kterém hrnečku je nápoje nalito méně, více, nebo stejně.

„Vše je připraveno a do hospůdky přicházejí první hosté a sedají si ke stolečkům. Mezi návštěvníky je také pyšný pan správce ze zámku. Jak vstoupí do místnosti, hned si zabere celý stůl jen pro sebe a dá se do poroučení.“ Dítě v roli správce nahlas poroučí:
„Přines husu, korbek piva, ať to jenom rychle lítá!“

Poznámka: Dítě, které hraje roli pana správce, má na hlavě posazený panský klobouk, aby bylo zřejmé, že hraje pouze za danou osobu, že to není dítě samotné.

„Pan hostinský na to nic. Dělá, že pana správce neslyší a šenkýřka se k němu dokonce otočí zády.“

Kognitivní činnosti - zamyšlení se nad vhodným a nevhodným chováním:

„Děti, víte, proč pan hostinský na pana správce nereaguje? Jak by se správně měl chovat člověk, který přijde do pohostinství?“

Děti uplatňují svou osobní zkušenost a poskytují rady typu: *„Měl by nejprve pozdravit, požádat o jídelní lístek, poděkovat za donesené jídlo a pití.“*

Dítě, které hraje panovačného pana správce, dostává příležitost přijít znovu a své špatné chování napravit.

Reflektivní dialog:

Vzájemné sdělování prožitků z realizace jednotlivých činností. Během dialogu se snažíme dodržovat určitou kázeň (poslouchat ostatní a vyčkat se svou řečí až druhý dokončí svou myšlenku).

Evaluace:

Po ukončení činností s příběhem navázaly děti volnou hrou, kde i nadále pokračovaly ve hře na sládky, hostinské a zákazníky. Byla radost sledovat děti, jak si hru obohatily svými nápady a jak jsou hrou zaujaté i bez mé iniciativy. O aktivity s dramatickou výchovou mělo zájem sedm starších předškolních dětí. Později ale nabízené činnosti zaujaly i čtyři mladší děti, které se s chutí zapojily do výroby „pivní pěny“. O grafomotorické listy neprojevíly děti velký zájem. Nabízené pracovní listy vyplnila pouze dvě děvčata. Píseň „Kde je sládek“ se děti učily dobře, ale pochopení tanečních kroků bylo pro děti složité. Proto jsme od nich upustili a děti poté tančily podle vlastních improvizovaných pohybů. Exkurzí v minipivovaru si děti upevnily své získané vědomosti o práci sládka a obohatily se o praktickou zkušenost. Zajímavé také bylo vyprávění pana Kopačky o svém počátečním podnikání, které se neobešlo bez potíží. Děti se také dozvěděly, že pivovarnictví má v našem městě dlouholetou tradici a že na náměstí stojí bývalý městský pivovar, ke kterému jsme se také později vypravili.

ZÁVĚR

Hlavním cílem právě dočtené bakalářské práce bylo přiblížit mladé generaci předškolních dětí řemeslnou výrobu, která měla v minulosti, nebo má v současnosti vztah ke Kamenici nad Lipou. Jedním ze záměrů bylo podpořit u dětí vědomí příslušnosti a rozvinout v dětech schopnost citového vztahu pro svůj kraj, či město, kde žijí. Další snahou této práce bylo představit dětem pozvolna mizející řemeslný um, který je hoden obdivu a uznání.

Úvodní teoretická část, ke které jsem sbírala podklady a informace v knihách a místních kronikách, mě velmi obohatila a rozšířila můj vlastní obzor o měště Kamenici nad Lipou a řemeslech vyskytujících se v tomto kraji. Shromáždění poznatků mi umožnilo lépe poznat a pochopit lokální identitu a mentalitu lidí, kteří zde žili a pracovali. Řemeslo patřilo k nejdůležitějším zdrojům obživy, a proto mělo u našich předků výsadní až dominantní postavení.

V praktické části jsem se pokusila skloubit dětskou spontánnost, touhu po poznání, fantazii a přirozenou tvořivost do hravých činností prostřednictvím vlastního projektu. Pro realizaci projektu jsem z velké rodiny řemesel vybrala taková řemesla, která jsou s Kamenicí nad Lipou historicky provázaná, nebo se objevují v současné době. Projekt byl otevřeným plánem, na kterém se děti aktivně podílely a jeho samotný průběh byl ovlivněn zájmem a oblíbeností u dětí. Výsledným produktem projektu byla výstava výrobků a kreseb dětí, jež byla prezentována na kamenickém vlakovém nádraží.

Během realizace projektu jsem zjistila, že znalosti a povědomí dětí o vzniku jakéhokoliv řemeslného výrobku jsou značně malé. Velmi dobře se proto podařilo aplikovat projekt, jako prostředek aktivního objevování a zkoumání, na jehož základě získávaly děti nové zkušenosti. Děti si také vlastní praxí ověřily, kolik úsilí a trpělivosti musí člověk vynaložit, než je zhotoven finální výrobek. Tato zjištění vedla děti k upřímnému uvědomění si hodnoty lidské práce. Z těchto důvodů hodnotím svůj celoroční projekt jako úspěšný.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ADAMOVSÁ, Marie. *Cyrl a lesní skřítek*. 1. vyd. Praha: Rotag, 2007, 44 s. ISBN 978-80-87126-00-4.

BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 152 s. ISBN 80-7178-537-7.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-80-7367-693-3.

GARDOŠOVÁ, Juliana a Lenka DUJKOVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 159 s. Step by step (Portál). ISBN 80-7178-815-5.

HARRISON, Paul. *Každé dítě to zvládne: tisk, lepení, vystřihování, malování*. 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co., 2000, 96 s. ISBN 80-7237-042-1.

HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: rozšířený a aktualizovaný modelový program (dokument a metodika)*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 220 s. ISBN 8071783838.

HLOM, Bohumír. *Průmyslový podnik Kamenice nad Lipou*. ZMKnL II, 1980, č. 3.

HOLEČKOVÁ, Marie. *Magickým krajem staletých lip: netradiční putování krajinou Kamenicka*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2003, 111 s. ISBN 80-86720-09-8.

HOŠEK, Bohumil. *Tylex závod 03, Kamenice nad Lipou*. ZMKnL V, 1983, č. 1.

JUST, Karel. *Na úzkém rozchodu v Jindřichově Hradci a v Gmündu*. 1. vyd. Litoměřice: Vydavatelství dopravní literatury, 2004, 391 s. ISBN 80-86765-00-8.

KAMENÍK, František. *750 let Kamenice nad Lipou 1248 – 1998*. 1. vyd. Kamenice nad Lipou: Městský úřad Kamenice nad Lipou, 1998, 127 s.

KICKBUSCH, Angelika, Ursula RITTER a Martha STEINMEYER. *Tvoříme z přírodních materiálů: nejhezčí nápady pro šikovné ruce*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2006, 75 s. ISBN 80-7362-305-6.

KIRCHNEROVÁ, Veronika a Radka RUBEŠOVÁ. *Výchova prožitkem: tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 140 s., [3] s. obr. příl. ISBN 978-80-262-0505-0.

KLIMKOVÁ, Michaela. *Jaro, léto, podzim, zima - s touto knížkou rok je prima: písničky, říkadla, hádanky, pohybové hry, výtvarné náměty, pohádky*. Vyd. 1. Kremlín: Powerfield, 2012, 120 s. ISBN 978-80-260-3417-9.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi: význam hry, role pedagoga, cíl hry, soubor her*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 184 s. Pedagogika (Grada). ISBN 8024708523.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem - s pedagogickým sborem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 116 s. ISBN 80-210-4063-7.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 160 s. ISBN 978-80-210-4142-4.

KREJČA, Karel. *Kamenické kroniky hovoří*. 1. vyd. Kamenice nad Lipou: Městský úřad Kamenice nad Lipou, 2006, 224 s.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 143 s. ISBN 80-7178-306-4.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Řemesla ve hře, písně a tanci*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 171 s. ISBN 978-80-7367-535-6.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku od středověku do poloviny 20. Století*. Pelhřimov: Státní okresní archiv a Okresní muzeum, 1999, 116 s.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŽÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 181 s. ISBN 978-80-262-0495-4.

Průvodce naší přírodou. České vyd. 1. Praha: Svojtka & Co., 2006, 191 s. ISBN 80-7237-223-8.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, 48 s.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2013, 61 s. ISBN 978-80-00-03311-2.

SVOBODOVÁ, Eva. *Obsah a formy předškolního vzdělávání*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007, 75 s. ISBN 978-80-7040-940-4.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Václav MERTIN. *Hry pomáhají s problémy: [hry a hrátky pro rodiče a dítě]*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 159 s. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 80-85282-93-3.

VALEŠ, Petr. *Z historie Kamenice nad Lipou*. 1. vyd. Kamenice nad Lipou: Město Kamenice nad Lipou, 2008, 18 s.

VILÍMEK, Ladislav. *Sklářství na Kamenicku. ZMKnL I, 1979, č. 1*.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Sklářství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 273 s., [8] s. barev. obr. příl. Řemesla, tradice, technika. ISBN 80-247-0261-4.

VONDRUŠKOVÁ, Alena a Iva PROŠKOVÁ. *Krajčářství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 163 s., [8] s. barev. obr. příl. Řemesla, tradice, technika. ISBN 8024706709.

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: MAŠINKA EMILKA – jízda parním vlakem
- Příloha č. 2: STROJVŮDCE – pohybová hra (Vystupujte, nastupujte), uhlí pro mašinku, poznáváme lokomotivy
- Příloha č. 3: ŘEZBÁŘ – výroba kubusů
- Příloha č. 4: MLYNÁŘ – exkurze v mlynářském muzeu
- Příloha č. 5: PEKÁŘ – výtvarná činnost (koláče jako od maminky), návštěva soukromé pekárny (Velíšek)
- Příloha č. 6: PERNÍKÁŘ – výroba domácích perníčků, zdobení perníčků
- Příloha č. 7: SKLÁŘ – výtvarná aktivita (chrámové vitráže)
- Příloha č. 8: LESNÍK – pracovní činnosti (lesní čarodějky), aktivita (můj strom)
- Příloha č. 9: ZEDNÍK – aktivita (stavba zdi z dřevěných kostek), návštěva skutečné stavby
- Příloha č. 10: KRAJKÁŘ – výtvarná činnost (krajkové rybičky)
- Příloha č. 11: SLÁDEK – exkurze v soukromém minipivovaru Kokeš v Kamenici n/L
- Příloha č. 12: VÝSTAVA – vystavení prací v čekárně vlakového nádraží v Kamenici n/L

Příloha č. 1: MAŠINKA EMILKA – jízda parním vlakem

Příloha č. 2: STROJVŮDCE

Pohybová hra (Vystupujte, nastupujte)

Uhlí pro mašinku

Poznáváme lokomotivy - parní

Poznáváme lokomotivy - motorové

Příloha č. 3: ŘEZBÁŘ – výroba kubusů

Příloha č. 4: MLYNÁŘ – exkurze v mlynářském muzeu

Příloha č. 5: PEKAŘ

Výtvarná činnost (koláče jako od maminky)

Návštěva soukromé pekárny (Velíšek)

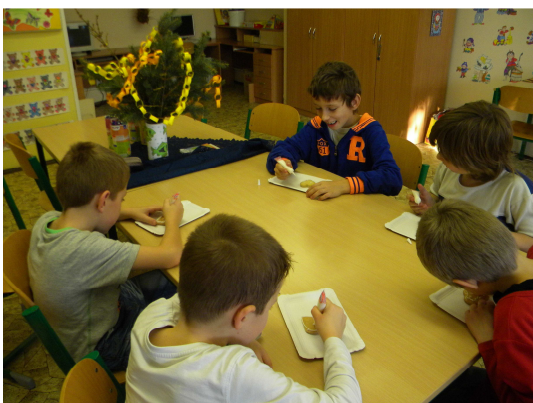
Příloha č. 6: PERNÍKÁŘ

Výroba domácích perníčků

Zdobení perníčků

Příloha č. 7: SKLÁŘ – výtvarná aktivita (chrámové vitráže)

Příloha č. 8: LESNÍK

Pracovní činnosti (lesní čarodějky)

Aktivita (můj strom)

Příloha č. 9: ZEDNÍK

Aktivita (stavba zdi z dřevěných kostek)

Návštěva skutečné stavby

Příloha č. 10: KRAJKÁŘ – výtvarná činnost (krajkové rybičky)

Příloha č. 11: SLÁDEK – exkurze v soukromém minipivovaru Kokeš v Kamenici n/L

**Příloha č. 12: VÝSTAVA – vystavení prací v čekárně vlakového nádraží
v Kamenici n/L**

